

महाभारतना पात्रो-१

सूतपुत्र

उपनिषद्

बेपठ
ना ना बा ध

279

श्रीदक्षिणामूर्ति प्रकरानमन्दिर

भावनगर

इन्द्रमारी

वज्र माला

१९३९

પ્રકાશક :

ગ્રામજ્ઞાન મન્નન વિદ્યાસ
શ્રીદક્ષિણમૂર્તિ પ્રકાશનમંદિર
સાવનગર

મુદ્રક

પારી શ્રીજાભાઈ ગ્રામજ્ઞાન
શ્રીસરસ્વતી ડાખખાનું
સાવનગર

૧૧૦

પહેલી વાર નવન્યુઆરી ૧૯૨૬	૩૦૫૦ નંદ
બીજી વાર એપ્રિલ ૧૯૩૧	૨૧૦૦ નંદ
ત્રીજી વાર ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૩	૨૧૦૦ નંદ
ચોથી વાર ફેબ્રુઆરી ૧૯૩૬	૧૧૦૦ નંદ
કુલ ૮૩૫૦	

૭

અ નુ ક મ

—૦૦—

શાંતિ	૩
અ ગ્રામ	૬
“દુ સુતપુત્રને વાવણી નથી”	૧૬
પરશુરામનો સાથ	૨૨
જનેતા પારી	૩૧
દાનેશ્વરી	૪૩
કર્ણ સેનાપતિ	૫૧
કર્ણ પદ્મો	૬૦
નિવાર્ણજિતિ	૧૪

મહાભારતના પાત્રો-૧

સૂતપુત્ર કર્ણ

રાધેય

અધિરથ ધૃતરાષ્ટ્રનો રથ હાકનારો. તેની સ્ત્રીનું નામ રાધા.

એ જમાનામાં રથ હાકવાનો ધધો કળનારાઓ સુત-જાતિના લોકો હતા. પણ રણસંગ્રામ પર યોદ્ધાનો રથ હાકવો એ એટલું મોટું જવાબદારીનું કામ ગણાતું કે કોઈ કોઈ વાર તો મોટા સમર્થ પુરુષો પણ આ કામને ગૌરવભર્યું ગણીને સ્વીકારતા શ્રીકૃષ્ણ પોતા અર્જુનના સારથિ થયા અને મદ્ર દેશના ગજા શત્રુએ મૃતપુત્ર ધર્મનો રથ હાક્યો એ એના પ્રસિદ્ધ દાખલાઓ છે.

રાધાને પેટે કશું સુતાન નહિ. આખી જિંદગી દેટલાયે પ્રતો ધર્યા, દેટલાયે વીર્યો ધર્યા, દેટલીયે બાધા-આબડીઓ કરી, દેટલાયે ઉપચારો ધર્યા, પણ પ્રભુએ ગધાને સારો દિવસ ન દેખાડ્યો. પ્રતાન વિના રાધાનું હવન લખ્ખ બની ગયું. કોઈનું બાળક દત્તક લઈનેય ગધા મન વાળે, પણ ઈ જનેતાને બાળક એવું વધારે હોય તે આપે ?

એક વાગ સાને અધિરથ બહારથી ઘેર આવ્યો. રાધા અદર રતોડામા રાધતી હતી.

“રાધા, ગધા! તારે માટે એક રમકડું લાવ્યો છું” અધિરથ બોલ્યો.

“રમકડાંનો રમનાગ નથી ત્યાં રમકડાંને મારે શું કરવા છે?” બવાબ આપતા ગધાએ બૂલબૂલમાં આમળી પર ચપ્પુ ચલાવ્યું.

“પણ તું બે તો ખરી? રમકડું બહુ સુંદર છે.”

“એથીયે સુંદર રમકડાં તમે ઘણાંયે લાવ્યા છે, પણ એ રમકડાં તો ઊલગ મને બાળે છે તમને પુસ્પોને એ બખર ન પટે અતરના ધાવણુ ધવરાવવાનું એક પણ બાળક ન હોય તો ત્રીજોના હુયા કેવા સુકાઈ જાય છે તે અનુભવ લેવો હોય તો આવતે જન્મે સ્ત્રીનો અવતાર લેજો.”

“પણ બેન!” રાધાની બહેન બોલી “આ તો સાચે જ તને ગમે તેણે રમકડું છે.”

“એવા જીવ વિનાના માટીનાં પૂતળાંને જીવતાં માની કામ શરૂાવે એવું બાળક દૂહ્ય માગમા નથી અધિરથ! મારી મસ્કરી ન કરે. હું સાચું કહું છું કે એવા જીવ વિનાના પૂતળા મારે માટે ન લાવે.”

“પણ બેન! આ પૂતળાને તો જીવ છે.”

“હું, એને જીવ છે? તમે સાચું બોલો છો?” રાધા રતોડામયી દોડીને અધિરથની પામે ચાલી અને

અધિરથના હાથમા બાળક બોધને આવી બની ગઈ
 “અધિરથ, અધિરથ ! હું આ શું દેખું છું ?”

“તું જે દેખે છે તે તું જ કહે.”

“તમે આ કોને તેડ્યું છે ?”

“તું જ કહે.”

“તમારા હાથમા બાળક છે ? પ્રભુએ મારે માટે આ રમકડું મોકલ્યું છે ? અધિરથ ! આ સ્વપ્ન તો નથી ના ? મને મારી આખો કચલી તો નથી ના ? બેબે હો, મને છેતરતા ના.”

“ના ના; મારા હાથમા આ બાળક છે તે હું તારા માટે જ લાવ્યો છું લે.”

રાધા ગાડી થઈ ગઈ તેણે ઉતાવળે ઉતાવળે બાળકને પોતાના હાથમા લીધો, છાતી સરસો ચાંપ્યો, તેનું માથું સૂધ્યું, તેની આખ પર નાનીશી ચૂમી લીધી, તેના આખા શરીર પર પોતાનો કોમળ હાથ ફેરવ્યો અને પછી પોતાના બોળામા મુકાવ્યો.

“બેટા ! તે મારા ઘર ઉબાળ્યા, માન અધારા ઓરડામા લીધા કર્યા. બેન ! શેરીમા બધે આકર તો વહેચ ?”

“પણ અધિરથ ! આ બાળક કેવી રીતે આપણો એ તો કહે ?” રાધાની બહેન બોલી

“હા હા, બેન ! તું કયાથી આવ્યો ?” રાધા બોલી અધિરથે જણાવ્યું “હું સાવના નદીને કાંઠે ફરતો હતો ત્યાં પ્રવાહ પર મેં કંઈક તરતું બોયું.”

“હૈ ! શુ કહ્યું ? આને કોઈએ તરતો મૂકેલો ?”

“ના ના, પહેલા તો મને થયું કે કોઈ મુઠ્ઠું તરતું હશે કે કોઈ લાકડુંબાકડું તણાતું આવતું હશે પણ વધારે પાસે ગયો ત્યાં એક પેટી હીટી.”

“હ, પછી ?”

“નદીના પ્રવાહ સાથે પેટી તો ધીમે ધીમે સરતી હતી. મને થયું કે ચાલ પેટી પેટી લઉં; એમા કંઈક હશે પણ પેટી દૂર હતી અને પાણી ઘણું જીડું હતું”

“પછી તમે અંદર ફૂંદી પડ્યા ?”

“ના ના; હું તો દોરી કે લાંબો વાય ચોપવા લાગ્યો, પણ કશુંય ન મળે.”

“ત્યારે એટલામા પેટી તો ક્યાઈ નીકળી ગઈ હશે.”

“હું તો નિરાશ થઈને સૂર્યભગવાન સામું જોવા લાગ્યો, એટલામાં પેટી તણાઈને ઠાંકે આવી અને મારા પગ સાથે અથડાઈ.”

“હાશ, સૂર્યભગવાને એને મારા માટે જ મોકલ્યો એમ કહેાને ? નહિ તો તમે તો કોઈ લાવી શકત નહિ.”

“પેટીમા તો પાણી ભરાઈ ગયું હશે, નહિ ?”

“ના રે ના. પેટીની કાંટોમા તો ગીંજુ ભર્યું હતું એટલે પાણી મુદલ અંદર જઈ શક્યું નહિ.”

“એ મૂનનારી જનેતાને પણ દેયું તો હશે ના !”

“પેટીની ઉપર કડુના યાખા હીધેલા હતા; અને આરે જાણ મજબૂત દોરીઓ બાધી હતી.”

“એમ? ત્યારે તો બરાબર કાળજી રાખીને કામ કર્યું જણાય છે ”

“એમ જ પેટીને ખોલીને જોઈ તો અંદર એક બાળક અગૂઠો ચૂસતું પડેલું ! ”

“આ મારો વીરો જ કે ? ”

“હા, એ જ ”

“બેટા ! તારા આ સોનેરી વાળ ઉપર તો હું વારી બાંધેલું છું ”

“રાધા ! વધારે આશ્ચર્યકારક તો એ છે કે આ એના શરીર પર કવચ છે તે જન્મથી જ તેની ચામડી સાથે જઠાયેલું છે ”

“અરે, હા હું તો એના મોઢા સિવાય બીજું કંઈ જોતી જ નથી ” બાળકના શરીર ઉપર હાથ ફેરવતી રાધા બોલી. “અને એના કાન પણ કેવા રૂપાળા છે ! કાનમાં આ કુઠળ કોણે પહેરાવ્યા હશે ? ”

“એ કુઠળ પણ જન્મ સાથે જ આવ્યાં જણાય છે જો, કાનથી એ બુઢા નથી પડતા ”

“અધિરથ ! જન્મથી જ કવચ અને કુઠળ સાથે હાઈને અવતરે એવું માનવીમાં તમે જોયું છે ? ”

“માનવ સૃષ્ટિમાં તો એવું બને જ નહિ. એટલા માટે જ મને આ કોઈ દેવપુત્ર લાગે છે આપણા સફળાચ્ય કે એ આપણને સાંપડ્યો. ”

“ જાણીશું ? દેવોનાં સવન છોડીને તું મારે માટે અહીં આવીશ ? દેવો ! તમારા આ બાળકનું રક્ષણ કરજો. ”

“ જોન ! આજ ત્યારે આપણે આનું નામ પાડીએ. ”

“ હું તું જ એની કર્ણ પાઠ નામ. ”

“ જોલો અધિરથ ! શું નામ પાડું ? ”

“ તમને ગમે તે. ”

“ મને તો એના આ મુખનું નામ કેવળ ખૂબ ગમે છે. માટે એનું નામ વસુપેણ પાડું ? ”

“ હાલે એ વસુપેણ કહેવાય. ”

“ આવ, મારા વસુપેણ ! મને બધા આજ સુધી એકલી રાધા ગદા કહેતા તે હવે વસુપેણની મા તો કહેશે એટલે. તે મને મા બનાવી. ” બોલતા બોલતા રાધાની આંખમાંથી નાનું શુ આંસુ ટપક્યું.

આ રાધેય એ જ આપણી કથાનો કર્ણ મોટી ઉંમરે રાધેયે ઇદ્રને પોતાનાં કવચકુળ જીતવડી આપ્યાં, એટલા માટે એ કર્ણ કહેવાયો. ઇતિહાસ એને કર્ણના નામથી જ વધારે જાણીએ છે.

અંગરાજ

“વિદુર !” પ્રજાચક્રુ ધૃતરાષ્ટ્ર બોલ્યા.

“હા, મહારાજ !” વિદુરે જવાબ આપ્યો.

“હવે તમે તાકીદ કરો. મારા પુત્રો અને પાંડવો અભ્યાસ પૂરો કરી રહ્યા છે એટલે તેમની પરીક્ષા થવી જોવાનું મને બહુ મન છે.”

“આપ અમસ્તા કયા પોતે જોવાના છો ?”

“એ તો બહુ, પણ તમે જોશો, આપણા પિતા-મહા જોશે, કૃપાચાર્ય જોશે, આપણી પ્રજા આખી જોશે, એ બધું હું જોયા બગબગ જ છે તમે સીખપિતામહને સાથે રાખીને આ પરીક્ષા માટે ભૂમિ તૈયાર કરો. જોજો હો, જમીન સાવ સપાટ, ઝાડઝાળરા વિનાની અને જોનારને મનોહર લાગે તેવી જોઈએ.” ધૃતરાષ્ટ્ર બોલ્યા.

“એ જમીનનું ખાતમુદૂર્ત કાણ દગ્વાનું છે ?”

“આપણા પિતામહ. સીખ પોતે જ હજી વઢે એ જમીનની મર્યાદા દરશે અને એ મર્યાદામાં તમારે ગગ-

ભૂમિ હિમી દરવાની.”

“ઠીક, ચમચ્યો.”

“જેને, કુમારોને શસ્ત્રાશ્રવિધા દેખાડવા માટે પુષ્કળ જમીન સાવ છૂટી ખાલી રાખજો અને બાકીના યોગ્ય ભાગમાં પ્રેક્ષકો માટે વ્યવસ્થા કરજો.”

“હા, જો મારા ખ્યાલમાં છે.”

“ના, એમ નહિ. પ્રેક્ષકોમાં હું, તમે, સીધમપિતા મહા, કૃપાચાર્ય વગેરે બધા પુરુષવર્ગ સ્ત્રીવર્ગ માટે તમારે અલાયદો ગ્રામડો જ હિલો કરવો; કુતી, ગાંધારી વગેરે તમામ સ્ત્રીઓ આવશે. આ ઉપરાંત, નગરના ચાતુર્વર્ણ્ય માટે સારી જોવી ગોડવણ રાખજો જે પ્રજા ઉપર આવતી કાલે માગ પુત્રોને રાક્ષ્ય દરુ છે તે પ્રજા પણ એ બાળકોની ક્ષેત્રવળી આગે જોઈ લે.”

“ભલે, આ ગ્રામી ગોડવણ કરી લઈશ.”

“એ ઉપરાંત ગામના સ્ત્રીમત લોકો પોતે પોતાના વજૂઓ હિમી દરવાની માગણી દગ્યે, એટલે તેમને માટે અલાયદી જગા પહેલેથી જ મનમાં રાખશો તે પાછળથી મૂંઝવું નહિ પડે.”

“ભલે.”

“મને સૂચ્યુ તેમજુ મે કહ્યું બાકીનું તમે તમારી ભુદ્ધિથી વિચારી લેજો અને કુરુકુળના પુત્રોની ખરીદાના આ પ્રયત્નને યોગ્ય જોવો આજે મેજાવડો ગોડવજો.”

પરીક્ષાનો દિવસ આવ્યો. હસ્તિનાપુરના પાટોશમ પરીક્ષા માટેની રગભૂમિ ઊભી થઈ ગઈ ધબ્બાઓ અને તોરણો હવામાં ઊડી પડ્યા; અદરના તેમ જ બહાનના તમામ રસ્તાઓ પર પાણીનો છટકાવ થઈ રહ્યો. પ્રેક્ષકોની રગભૂમિ, સ્ત્રીમતોના તબૂઓ, શિષ્ટ જનોનાં આસનો, સ્ત્રીઓના માથડા, બધા ધીમે ધીમે ચિત્કાર થવા લાગ્યા, અને સૌ કુમારોની રાહ એવા લાગ્યા. લીંગમ આવી ગયા; કૃપામાર્થ આવી ગયા, ધૃતરાષ્ટ્ર અને વિદુર આવી ગયા, કુતી અને ગાધારી બીજી સ્ત્રીઓને લઈને હાજર થઈ ગયા નગરના તમામ વર્ણો રગભેગી પોશાક ધારણ કરીને યથાસ્થાને ગોઠવાઈ ગયા.

એવામા દરવાજે દ્રોણાચાર્યનો પ્રવેશ થયો હવામાં ફગફગતી ધોળી સંદેહ એમની દાઢી, એટલી જ ધોળી એમની મૂંઠો અને મસ્તક, ઠેઠ બનુ મુખી પહોંચતા એમના હાથ, ધીરવીર એમની ચાલ, કસાયેલા એમના મ્નાયુઓ, સાથે અશ્વત્થામા અને પાછળ ઊછળતા લોહીવાળા કુમારો. આ બધાને આવતા જોઈ આખો મંડપ તાળીના ગગડાટથી ગાંજી ઊઠ્યો. દ્રોણે આવી આખી મંડળીને વદન કર્યું અને બોલ્યા. “પિતામહ, મહારાજ ધૃતરાષ્ટ્ર અને પ્રેક્ષકો! આ રાત્રી કુમારોને મેં આટલા દિવસમા જે તાલીમ આપી છે તે આજે બધા આપની સમક્ષ બતાવશે. આ કુમારોના ક્ષાત્રતેજને વધારે ચળકાટ આપવાનો મેં પ્રયત્ન કર્યો છે આપ સૌ આજે મારા પ્રયત્નની પરીક્ષા કરો એવી મેં

માગણી કરી છે મારી ખાતરી છે કે મારા આ શિષ્યો
મને યશ અપાવશે.”

ત્યાર પછી કુમારો પોતપોતાની વિદ્યા રમબુમિ પર
દેખાડવા લાગ્યા. બધાએ તલવાર અને સાલ્તાના ખેલોથી
મોટા મોટા અગ્રોને સાધવાના ખેલો મુખીની
પોતાની વિદ્યા સ્તૂ કરી લીધી. મુખિહિર, દુર્યોધન, લીમ,
દુશાસન, વિકર્ણ, ચક્રદેવ સૌએ વાગદરતી શસ્ત્રાસના
પ્રયોગો કર્યા અને ગ્રેસકોનાં મનને કરી લીધા. આટલી
સામાન્ય પરીક્ષા થયા પછી લીમ અને દુર્યોધન આગળ
આવ્યા. બંને જીવાન હતા; બંને શરીરે મજબૂત હતા;
બંનેએ ઠંઠું લગાવ્યા હતા; બંનેના હાથ પર આમડના
પટ્ટા બાંધ્યા હતા; બંનેના હાથમાં એક એક ગદા ફાલ્તી
હતી; ધીરજ તેમ જ ચતુરાઈથી બંને પેતરા લેતા હતા;
વાધની દૃષ્ટિથી બંને એકબીજા પર લાગ સાધના હતા
અને પર્વત જેવી હાલ પર એકબીજાના ઘા ઝીલતા હતા.
ગ્રેસકો પણ ધડીઘર સ્થિર થઈ ગયા, બંનેનાં વળાણ ઠંવા
લાગ્યા, ને માહિમાહિ પદાપદી બાધવામાં પડી ગયા. ત્યા
તો દ્રોણાચાર્યે નિશાની કરી જોયે મહાયુદ્ધ પૂરું થયું.

દુર્યોધન અને લીમ અસી ગયા બંને તે સ્થળે અર્જુન
આવ્યો. અર્જુન દ્રોણાચાર્યનો ગ્રાધી વડોલો શિષ્ય અર્જુન
નથી મેધા, તેની વીર બુદ્ધિ, તેની સાલ્તાઈ, તેના ઉદ્યોગ,
તેની નિષ્ઠા એ બધાએ દ્રોણાચાર્યને માન કર્યા હતા. હવે
દ્રોણાચાર્યે પોતાની વિદ્યાનું સર્વસ્વ અર્જુનના રંગાનો

પ્રયત્ન કર્યો હતો.

કુતીનો ફીકરો અર્જુન આગળ આવ્યો ત્યારે તો લોકોની તાળીઓનો ઝુમાર નગ્નો. ગાધારી કુતીને પૂછવા લાગ્યા; ધૃતરાષ્ટ્ર વિદુરને પૂછવા લાગ્યા પ્રેક્ષકો બધા ધડી-બર તો બિસા થઈ થઈને અર્જુનને બોલા લાગ્યા.

એવામાં દ્રોણની આજ્ઞા મળી અને અર્જુનને ચલાવ્યું શી એની વિદ્યા ! શી એની ચાલાકી ! ધડીકમાં અમ્મ્યાઅ મૂઠી આગ બિસી કરે તો બીજી જ ધડીએ વરુણાસ્ત્રથી તેને બોલવી નાખે; ધડીમાં પોતે સાવ નાનો થઈ જાય અને ધડીમાં વિગટ સ્વરૂપ ધાગ્યું કરે, ધડીમાં પર્વતભેદી બાણો છોટે તો ધડીમાં ઈંડા અને ચણેલી જેવા નાના પદાર્થોને આળાદ વીધે; ધડીમાં બળદના ચીંગડાને નાનોરો વીધ પાડી તેમાંથી બાણો કાઢે તો ધડીમાં વીજળીના ઠડાકા કરે તેવા મેધાસ્ત્ર મૂકે.

પ્રેક્ષકવર્ગ તો આખોયે ચિત્રમાં ચીતર્યો હોય એવો ધડીસર અવધ થઈ ગયો. કુતીના હૃદયમાં ઉત્સાહ માતો ન હતો. ભીષ્મ, કૃપાચાર્ય વગેરે અર્જુનની અને દ્રોણની તાગીદ કરવા લાગ્યા. દ્રોણાચાર્યને પોતાનેય એક સાથા શિક્ષાગુરુ તરીકે આજે અતરની ટાઢક વળી અને પોતાનું આચાર્યપણ સાર્થક થયું લાગ્યું.

અર્જુનને પૂરે કર્યું; ત્યારે ભાઈઓ અર્જુનની આસ-પાસ ફરી વળ્યા અર્જુન મીઠો દ્રોણાચાર્યને પગે પડ્યો અને તમના આશીર્વાદ લીધા. દુર્યોધન અને તેના ભાઈઓ

એક ખૂણે બિલા બિલા આ બધું જોના હતા.

એવામા દેખાવળ પાસે એક મોટો ધડાકો થયો.

“આ શું ? આ ધડાકો શાનો ?”

બધી આંખો ઘડીબર દરવાજા તરફ વળી ત્યાં તો એક જુવાન હાથમા ચાચાલ લઈને અંદર દાખલ થયો, અને રજભૂમિ પર ત્રાડ મારીને બોલ્યો. “હે અર્જુન ! તે જે જે પરાક્રમે અહીં કરી બતાવ્યા છે તેવા બધા અને તેથીયે વધારે પરાક્રમે હું કરી બતાવું છું તે તું જો”

આમ કહેતો જો જુવાન પોતાની વિદ્યા દેખાડવા લાગ્યો. સભાને એણે હેતુ પમાડી દીધી. દ્રોણાચાર્ય જોઈ રહ્યા; અર્જુન અને યાદવો એને જોઈ રહ્યા; દુર્યોધન જોઈ રહ્યો; બીજામહિમામદ અને કૃપાચાર્ય પણ જોઈ રહ્યા.

હજી પ્રેક્ષકો પોતાના આશ્ચર્યથી મુગ્ધ નથી થયા ત્યાં તો જો જુવાને ફરી ગર્જના કરી “હે અર્જુન ! તું આ બધા કુમારોમા એક ગણાય છે; શુરુ દ્રોણાચાર્યે તને પોતાનો પદ્ધતિપ્ય ગળ્યો છે, તો હું તને ટંક યુદ્ધમા જિતવવાનું આમત્રણ આપું છું તે સ્વીકાર”

જુવાનનો આ પચ્ચાસ ચતાં જ દુર્યોધનના મનમા બારે આનંદ થયો. “પાશ, હવે જોનું પાત્રી બિતરશે !” સીમ અને ચક્રદેવ જુવાન તરફ ફરડી નજરે જોવા લાગ્યા, દ્રોણાચાર્યને આજના રંગમાં લગ જોતું લાગવા માંડ્યું. પ્રેક્ષકો બધા જાણાનીયા થયા લાગ્યા, અને આંખુ ૧૫ મું અધિભૂમ આવી છે તે જોવા માટે આતુર થયા.

એવામાં કૃપાચાર્ય કિશા યયા ને બોલ્યા “હે જીવાન ! આ અર્જુન પાડુનો અને કુતીનો પુત્ર છે, તે બાતે ક્ષત્રિય છે, અને ગુરુ દ્રોણાચાર્યનો શિષ્ય છે તે તારી સાથે દ્વંદ્વ યુદ્ધમાં જિતરવા તૈયાર છે, માટે તું પોતે પણ તારૂ કુળ અને બાતિ જણાવ.”

કૃપાચાર્યના આ વચનો સાંભળીને જીવાન ધડીભર તો ભેંઠો પડી ગયો. તેણે મધ્યાહ્નના આકાશ તરફ જોઈ નજર નાખી પણ તરત જ ટટ્ટાર થયો હોય તેમ બોલ્યો. “આ રગભૂમિ કાઈ એકલા ક્ષત્રિયો માટે જ નથી. અહીં તો જે પરાક્રમ કરી બતાવે તે ક્ષત્રિય. અર્જુન સાથે ક્ષત્રિય બન્યો હોય તો આવે મારી સામે. જોનામાં ક્ષત્રિયનું લોહી છે જોમ ઠહેવાથી શું વળે ? લોહીના આવા અભિમાન તો જગલ્લી પશુઓને જ શોભે. મને ખાતરી છે કે અર્જુન આવા બીકણ પુરુષોના વિચારોથી નહિ દોરવાય. હું માનું છું કે અર્જુન ખરો મરદ છે.”

જીવાનના આ શબ્દો દુર્યોધનના દાનમાં અમૃત જેવા પડ્યા. એ પોતાના તમામ ભાઈઓને લઈને જીવાનને વીંટળાઈ વળ્યો. એવામાં શીમ ત્રાડક્યો. “એ મરદની પૂછડી ! તારી નાતબાત તો જણાવ ? અર્જુન રાજપુત્ર છે રાજપુત્રો ગમે તેવા સિંખારીઓ સાથે યુદ્ધમાં જિતરતા નથી હવે જોયું તારૂ પરાક્રમ !”

શીમના વચનો સાંભળતા જ દુર્યોધન છાતી કાગીને આગળ આંચો. “આ જીવાન રાજા નથી એટલા જ દારણે

જો અર્જુન તેની સાથે દંડ સુદ્ધમા ન કીતરતો હોય
તો હું તેને અગ દેશનો ગજા બનાવું છું ”

આટલું કહેતાની માથે જ દુર્યોધને તેને ત્યાં ને ત્યાં
કુકુમનો આઢલો કર્યો અને અગશઝના નામથી તેને
બોલાવ્યો.

સભામાં હાહાકાર થઈ ગયો. દોષ અર્જુનના તો
દોષ પેલા નવા આવેલ જુવાનના, દોષ શીમના તો દોષ
દુર્યોધનના વળાણ કળા લાગ્યા. પીઝોના માથા પર
કુવી બેઠા હતાં તેમણે આ દેખાવ જોયો કે તરત જ તેમની
આંખે અધાગ આવવા લાગ્યા અને તે પડી ગયાં.

દરમિયાન હાથમાં ચાણુક લેતો અધિરથ સભામાં
આવ્યો, અને પોતાનો પુત્ર વસુધાનુ અગદેશનો ગજા થયો
તેથી સજી થતો થતો તેની પાસે પડેાવ્યો. આ જુવાન
બીજો દોષ નહિ પણ ગધાનો પુત્ર છે જોમ જોએ જાણ્યું
ત્યારે તો તેમના આશ્ચર્યનો પાર જ ન રહ્યો.

શીમે આ સર્વ જોયું કોટલે વળી બોલ્યો “હે
સૂતપુત્ર ! તારા બાપના હાથમાંથી ચાણુક લઈને રથ દાક,
રથ તારા હાથમાં આ અગ્રો નથી ચોલતો સા ॥ દરિયો
તાગ જેવા શરો સાથે સુદ્ધમા કીનશ્વામાં નાનમ માને છે ”

“શીમન્નેન ! હવે બસ કર. મહાપુરુષો અને નહી-
બોના મૂળ શોધવા દાક છે નરિતર તો તમે ખાડવો
જ કેવી રીતે ઉપજા થયા હો - પે કાન નથી જાણતું ? એ
વાત આખી ન કરી જ ચારી છે ! દુર્યોધને જવાબ પાડ્યો.

ઠરમિયાન લીખી, કૃપાચાર્ય, ધૃતરાષ્ટ્ર વગેરે લિખા ધયા અને સલા વિજેશવા લાગી. ગાધારીને લઈને કુતી ઘેર ગયા, પાડવોને લઈને દ્રોણ ઘેર ગયા, પ્રેક્ષકવર્ગ ખીમે ખીમે ઓસરવા લાગ્યો. માત્ર કર્ણ અને કૌરવભાઈઓ જ ત્યાં પાછળ રહ્યા.

"કુમાર દુર્યોધન ! હું તમારો અત્યંત આભારી છું હું સૂતપુત્ર છું એનો વિચાર ન કરતા તમે મને અગ દેશનો રાજા બનાવ્યો અને મારી પ્રતિષ્ઠા સાચવી લીધી, તે ખાતર જીવનભર હું તમારો ઋણી થયો છું "

કર્ણને આલિંગન દેતો દુર્યોધન બોલ્યો "એમા મે કશું જ કર્યું નથી ક્ષત્રિયાણીના પેટમા આજોટવાનું મળ્યું એટલે મોટો અને બીજા માતાના પેટમા આજોટવાનું મળ્યું એટલે નાનો એ વાત જ હું સ્વીકારતો નથી. ઉચ્ચ કામ કરે તે જાણે ને નીચ કામ કરે તે નીચો "

"તો પણ તમે મારો પક્ષ લઈને લિખા રહ્યા તે ખાતર હું તમારો આભારી છું, અને તમે કહો તે કરવા તૈયાર છું "

"હું કશાનો ભૂખ્યો નથી; માત્ર તમારી મૈત્રીનો જ ભૂખ્યો છું "

"એવું શું બોલો છો ? મૈત્રી તો છે જ છે કયા રાધાનો દીકરો હું, કયા ધૃતરાષ્ટ્રના કુવડ તમે, કયા આ રગમડપ, કયા આ પરીક્ષાનો વળત અને કયા મારૂં અહીં આવવું ! વગી કયા હું અને કયા અગત્ય રાજ્ય !

છતાં આ બધા જોઈતાં થયાં જોની પાછળ જ કોઈ ઈશ્વરી
સંકેત નહિ હોય ? મને તમારી મૈત્રીનો સ્વાદ મળે જે
માટે જ પ્રભુએ મને અહીં મોકલ્યો હશે તો ? હું તમને
વચન આપું છું કે 'આ ઈર્ષ્યા આજીવી દુર્યોધનનો મિત્ર
છે ' સૂર્યબગવાનની સાક્ષીએ કહેલી આ મૈત્રી અખડ રહો."

આટલું જોણી કહેવું પોતાનો હાથ દુર્યોધનના હાથમાં
મૂકવો. કોવે બધા પોતાના આ નવા બાઈને હર્ષથી
વધાવવા લાગ્યા, અને હર્ષમાં ને હર્ષમાં અનેક મનરૂપા
ચક્રતા ગમકપમાંથી ઘેર ગયા.

“હું સૂતપુત્રને વરવાની નથી ”

દુપદ રાજાની પુત્રી દ્રૌપદીનો સ્વયવર હતો. દ્રૌપદી દુપદ રાજાના યજ્ઞની વેદીમાથી ઉપજી યઈ હતી. તેનો લાર્ધ એ જ અગ્નિમાથી જન્મ્યો ત્યારે ખડ્ગ, ઠવચ, ધનુષ અને ખાણુ લઈને જન્મ્યો હતો.

સ્વયવરમાં દેશપરદેશના રાજાઓ આવ્યા હતા, દેશપરદેશના નટવૈતાલિકો આવ્યા હતા, દેશપરદેશના પૌરાણિકો આવ્યા હતા, દેશપરદેશના મત્સ્યો આવ્યા હતા, દેશપરદેશના પ્રાક્ષણો પણ આવ્યા હતા.

નગરની બહાર વિશાળ છટ્ટી જગામાં સ્વયવરનો મઠપ બિલો દરવામાં આવ્યો હતો. મઠપના દરવાજાઓ ધબ્બ અને તોરણોથી શોભી રહ્યા હતા. ધૂપ અને અગરની મુગધ આરે તરફ ફેલાઈ રહી હતી. રાજામહારાજાઓ માટે સિંહાસનો ગોઠવાઈ ગયા હતા. પુરવાસીઓ માટે અલાયદા માનડાની સગવડ કરી હતી. કરના એક ખૂલામાં દરિયાની લાલસાથી આવેલા પ્રાક્ષણો પોતાની દ્રબળી

કાયાને જેમતેમ ગોઠવી રહ્યા હતા.

સ્વયવરનો વખત થયો એટલે મેઘના જેવી અંધીર વાણીથી ધૃષ્ટદ્યુમ્ન બોલ્યો “હે સ્વયવરમા આવેલા રાજાઓ! સામળો. અહીં જે આ ધનુષ મૂકેલું છે તે, તથા આ બાણો મૂકેલા છે તે લઈને આ યત્રના હિદ્મત સજેલા પાંચ બાણો મારીને તેના ઉપરનું નિશાન જે રાજા તોલ્યો તેને મારી બંદન પરણ્યો.”

રાજાઓ બધા દ્રૌપદીનો હાથ મેળવવા માટે આક્રુણ વ્યાક્રુણ ચર્મગદ્દા હતા. દુર્યોધન અને તેના ભાઈઓ દ્યુની સાથે ત્યાં હાજર હતા; શકુનિ ગધારથી આવ્યો હતો; અન્ધ યામા અને વિરાટ પણ હાજર હતા; ચૈકિતાન, બગ દત્ત વગેરેને પણ આશા ઝોલી ન હતી. ઠક અને શકુ પણ આવ્યા હતા; શિશુપાળ અને જતાસંધનો ગર્વ પણ તેમને ત્યાં જ એવી લાગ્યો હતો.

ધૃષ્ટદ્યુમ્નના વચન સાંભળ્યા પછી રાજાઓ એક પછી એક પોતાનું પરાક્રમ દેખાડવા લાગ્યા. પણ કોના બાર છે કે ધનુષ ચડે! ધનુષને નમાવી તેના પર દોરી બદલવા બંધ કે ધનુષની અણી એવી તો ભેરવી લાગે કે રાજા મેઘાન મર્મ જમીન પર પડે. તેનો મુઠ કમનો થયા બંધ, ધર્મજ્ઞાનું ઠેકણું ન રહે અને યોદ્ધા પાસે રાજા બને ત્યારે વીરો મે એ પાતાને મ્યાને બંધ. શિશુપાળ જેવો રાજા ધનુષ અદાવવા લાગ્યો ત્યાં ગેરલુચર પડ્યો એટલે નાચી ગયો; મહારાજ યામા આવ્યા તેમની પણ એ જ દગ્ગા ચર્મ;

મહાવીર જરાસંઘ પડ્યો ત્યારે તેના પગ ઊઠાઈ ગયા.

આવી પરિસ્થિતિમા રાધાનો પુત્ર કર્ણુ ઊભો થયો અને ધનુષની પાસે ગયો. તેની કાંતિ મનોહર હતી; તેની આલસા ગૌરવ હતું, તેના મુખ પર સ્વપૂર્ણ આત્મવિશ્વાસ હતો. કર્ણુ ધનુષને હાથ અડાડ્યો ત્યાં જ સૌને ધ્યુ કે નિશાન પડ્યું.

પણ કર્ણુના નસીબમા દ્રૌપદી ન હતી.

દ્રૌપદી તો દુપદની પુત્રી, દ્રૌપદી તો મહા સમર્થ ધૃષ્ટદ્યુમ્નની બહેન; દ્રૌપદી તો અશ્વિનાથી જન્મેલી; દ્રૌપદી તો વીર ક્ષત્રિયાણી.

કર્ણુને ધનુષ ચડાવતો બેયો કે તરત જ તે બાહી છીડી. “હું સૂતપુત્રને વરવાની નથી.”

આ શબ્દો કાને પડ્યા કે કર્ણુ આખો સડસડી ઊઠ્યો. તેજસ્વી કર્ણુ, અગ દેશનો રાજા કર્ણુ, શસ્ત્રાશ્રમા શ્રેષ્ઠ કર્ણુ, કવચકુડળનો ધારણ કરનાર કર્ણુ, અખવાણે પડી ગયો ! તેનું સર્વ પરાક્રમ થીજી ગયું, તેના ગાત્રો શિથિલ થયા, તેની છદિયો ઘડીજર બહેર મારી ગઈ ! ‘સૂતપુત્ર’ ‘સૂતપુત્ર’ એ શબ્દો ફરીફરી તેના કાને અથડાવા લાગ્યા. પ્રાણણ અને ક્ષત્રિયકુળના આ લોહીના કિલ્લાઓ તોડી પાડવાનો વિચાર એક દાણ તેના મનમાંથી પસાર થયો.

પણ એટલામા તો કર્ણુનું શરીર તેના મ્યાન પર આવીને બેસી ગયું.

પરશુરામનો શાપ

“બેટા ! તું શું કરે છે ? આજે કેમ મારી પાસે બેસતો જ નથી ?” અશ્વમેધના બોલો પાંચી ગુરુએ પૂછ્યું.

“ મહારાજ ! આ ઘોડાએક અગાસ દાણ સળગતા રહી ગયા છે તે હારી નાખ્યું છું જ્યો, આ આજ્યે.” છઠ્ઠી કર્ણ પરશુરામની પાસે આવીને બેઠો.

“ બેટા ! મારી સામે તો કો ? કાલે સવારમાં જ તું જવાનો છે તેથી માગ મનમાં શું ઘર્ષણ છયે તેનો વિચાર તને આવે છે ? ”

“ કેમ ન આવે ? આપે માગ પર જે અસાધારણ કૃપા કરી અને વિદ્યા શીખવી છે તેનો જાલો દુ ક્યારે વાળી શકીશ ? ”

“ એવું એવું આજે ન બોલે દુ જાતનો પ્રસાદ પુરુ વિદ્યાના જલ્દાનો વિચારય ખો મા ! હોદીમાં નથી તું પ્રાણપુત્ર મારી પાસે રહી આજુ શીખ્યો કો જ ગાસ જલ્દે... પપ્પ ના, ના...”

કર્ણ પરશુરામ સામે જોઈ જોડ્યો "બાપુ ! કહોને ?
કેમ અટકી ગયા ? "

" ના, ના "

" કહો, જે કહેવું હોય તે. "

" એક જ કહેવું છે સાંભળીશ ? યસ્મદે છે શા
માટે ? તારી આખમા આ વિદ્વજતા શા માટે ? તારા મો
પરથી લોહી શા માટે ઊતરી જાય છે ? "

" એ તો આપને અમરતું એમ લાગે છે મને કશું
નથી આપ સુખેથી કહો. "

" એક જ કહેવું છે બે મારો સાથે શિષ્ય હો તો
ક્ષત્રિયોનું બીજ પૃથ્વીમાંથી કાઢી નાખજે "

" બાપુ ! "

" બાપુ નહિ, પણ ક્ષત્રિયોનો કાળ બે આ મારો
પરશુ આ પરશુથી મે એકવીશ વાર પૃથ્વીને નક્ષત્રી કરી
હતી. માફ નામ સાંભળે ત્યાં ક્ષત્રિયાણીઓના ગર્ભપાત
થાય એવો મારો ગ્રાસ ! "

" છતાં બાપુ, ક્ષત્રિયો રહ્યા તો ખરા "

" એ જ મને સાહે છે એકવીશ એકવીશ વખત
ક્ષત્રિયોના કુળોનો ઉચ્છેદ કરી નાખ્યો, અને જેમ દાવાનળ
આખા જગલોના જગલો ભસ્મ કરી નાખે તેમ તેમનો
હાસ કર્યો, છતાં તેમનું બીજ તો નહું તે રહ્યું જ ! "

" બાપુ ! "

" સાંભળ. એકવીશ એકવીશ વાર મેં ધાવણા ક્ષત્રિય

“ ઠીક લે સારે. ”

“ અહીં આપ મારા જોળામા જ સૂઈ જાઓ. ”

“ બેટા, બેટા ! મને ફાસલાવ નહિ. તું બ્રાહ્મણ જ છે તારા દેહ ઉપર ગાયત્રીનું તેજ છે મને એક વાર ફરીથી કહે કે તું બ્રાહ્મણ છું એટલે બસ, મારે બીજું કશું નથી બોધવું.... તું જરાયે કબુલ નથી એ તો મને બમતુ જ નથી તારી ઉદારતા બોધને મને પણ આશ્ચર્ય જ થાય છે ! પણ વળી થાય છે કે બ્રાહ્મણોએ આખી પૃથ્વી ક્ષત્રિયોને અર્પણ કરી હીધી તે ઉદારતા કયા બોધી હતી ?.. તારૂં મોઢું બ્રાહ્મણ જેવું છે તારી કાંતિ કેટલી બધી મોહક છે ! તારા કવચકુડળ એ તો કોઈ બ્રાહ્મણની ઉપાસનાનું કળ છે તું બ્રાહ્મણ જ છે પરશુરામની વિદ્યા બ્રાહ્મણ સિવાય બીજો પચાવી ન શકે ”

પરશુરામ અર્ધ ઊંઘમા, અર્ધ જાગતા પોતાના અતરને બાંધી રહ્યા હતા. કર્ણના જોળામા તેમનું માથું હતું, અને કર્ણ ફિંકે હાથે તેમના શરીરને પપાળતો હતો.

“ બાપુ ”

“ આ લોહી ક્યાથી ? ”

“ બાપુ ! આપ સૂઈ ગયા પછી અહીં એક ભમરો ફરતો ફરતો આવ્યો. ”

“ પછી ? ”

“ પછી તે ભમરો મને સાથળમા ઠરડ્યો. ”

“ તે એને ઊડાડી કા ન નાખ્યો ? ”

“ મે તેને ઊડાડવાની ઘણી મહેનત કરી એઈ પણ તે તો મારા સાથળને કોતરીને ઊઠા ઊઠા ઊતરવા લાગ્યો, ને બુઝ્યો આ સાથળને સોસર વીંધ પાડી દીધા. ”

“ સોસર વીંધ, અને છતાં તું ન બોલ્યો, ન ચાલ્યો ? ”

“ આપના આરામમા ભગ પડે તેથી હું એમ ને એમ બેસી રહ્યો ”

પરશુરામ સાબળી રહ્યા. તેમનું મન જાંડું ઊતરી ગયું. કાણુબર તેમની આંખો પર પોપચા પડી ગયા. ઘડીક પછી તેમની આંખો ઊધડી—એ આંખોમાથી અગારા વરસું વરસું ધઈ રહ્યા હતા. “ સાચુ બોલ, તું કોણ છે ? ”

“ મહારાજ ! આમ કેમ પૂછો છો ? હું આપનો શિષ્ય. ”

“ પણ તારી જાત શી ? ”

“ પ્રા....વા. ષુ ”

“ સાચુ બોલ. તું પ્રાણાણુ નથી, જલદી કહી દે. નહિતર હમણા બાળીને ભસ્મ કરી દઈશ. ”

ઠર્ણ હબકી ગયો. તેના આખાગે શરીરે પરસેવો વળવા માંડ્યો, તેની આંખે અધારાં આવવા લાગ્યાં, તેના ગાત્રો શિથિલ થઈ ગયાં, તેનું ગળું ફેંધાવા લાગ્યું; તેની ઇચ્છા બાપાને જ જાણે બૂલી ગઈ

“જલદી જવાબ આપ, નહિતર.”

“મહારાજ ! હું સારથિપુત્ર ઠર્ણ છું.”

“હે હે ! સારથિપુત્ર ? ધિક્કાર છે તને. તે મારી પ્રજાવિદ્યાને અભણવી. તે મને બારે છેતર્યો. હું પ્રાણસુપુત્ર છું એમ કહેતાં તારી ઇચ્છા તૂટી કેમ ન પડી ?”

“મહારાજ ! મારો અપરાધ ક્ષમા કરો. અર્જુન તરફ વેશબુદ્ધિથી પ્રેરાઈને હું આપની પાસે આવ્યો. આપની કૃપાને હું કદી નહિ વીસરું.”

“અને હું પણ મોટો મૂરખ કે તું પ્રાણસુપુત્ર છે એમ મેં માન્યા જ કર્યું ! આજે મને સ્પષ્ટ દેખાય છે કે તું પ્રાણસુપુત્ર હો જ નહિ.”

“મહારાજ ! મને માફ કરો. મારી ભૂલ માટે મને ક્ષમા કરો.”

“ઠર્ણ ! તું ઠીક કહે છે ક્ષમા આપવી એ મારો પ્રાણસુનો ધર્મ છે એ પણ હું સમજુ છું. માણસ વેશબુદ્ધિથી પ્રેરાય ત્યારે એ વેરને વૃક્ષ કરવા નાટે શુ શુ કરે તે પણ મને સમજાય છે; પણ આટલા વર્ષો પછી મને એક અધિકારી પ્રાણસુશિષ્ય મળ્યો અને એ ઉપર મેં જે આશાના મહેલો બાંધ્યા હતા તે બધા આજે વૃટી પડે,

છે, તેનો મને આઘાત થાય છે એકવીસ વાર પૃથ્વીને ઉજ્જડ કરીને અહીં આવ્યો ત્યારે જીવન આપુ વેરાન. જણાતું હતું, તે તું આવ્યો ત્યારે ઘડીબર લીધું થયું પણ નહિ, જગતના ઈશ્વરી સંકેતની વિરુદ્ધ આશા રાખનારા દોષ્ટોની આશાઓ આ પ્રમાણે જ તૂટવી જોઈએ એમ મને સમજાય છે ”

“ મહારાજ ! મને માફ કરો કાલને બદલે આજે જ વિદાય લઉં છું ”

“ કર્ણુ, કર્ણુ ! માફ કરવાનું મન તો ઘણુંય થાય છે પણ કરી શકતો નથી મેં તને વહાલા દીકરા જેમ રાખ્યો છે, રાતના તું ઊંઘમા હો ત્યારે તારા કાનમાં મારા રહસ્યો રેખ્યાં છે; આ બધું માફ વેર તૃપ્ત કરવા માટે તું ન આવ્યો હોત તો આજ સુધીમા તો હું તપશ્ચર્યામા કેટલોયે આગળ વધ્યો હોત ”

“ પ્રસો ! મને કોઈ રીતે માફ કરો ”

“ માફ તો છે જ, તને દીકરો ગણ્યો ત્યારથી ”

“ પ્રસો ! આશીર્વાદ આપો એટલે થાકતો થાઉં ”

“ શાપ માન કે આશીર્વાદ માન, મારા દિલમાંથી એક જ વાત બહાર આવે છે મારી આપેલી વિદ્યાને તું અત સમયે ભૂલી જઈશ. ”

“ પ્રસો ! ક્ષમા, ક્ષમા ! આપને આ ન ઘટે ”

“ કર્ણુ ! સાંભળ. તારો કાળ આવશે ત્યારે રણભૂમિ પર તારા રથનું પેદું પૃથ્વી ગળવા લાગશે અને તારી

વિદ્યા સરી પડ્યો.”

“ પ્રભો ! બસ કરો, બસ કરો ! હવે હક થઈ ”

“ જા, સુખેથી તારે ઘેર જા માડ દિલ પલુ આજે હળવુ થાય છે જે વેરને મે આજ સુધી વહાલા દીકરાની જેમ મેળ્યું છે તે વેર જ મારા આખાએ જીવનને ખાડ કરી નાખ્યું છે મને આશા હતી કે જો વેરનો વારસો તને સોપીને હું જ પીશ. પણ એવો જ પ પ્રભુ કોને આપે છે ? આજે જેમ તને વળાવુ છું તેમ આ વેરને પણ વળાવુ છું કહ્યું ! મારામારીથી અને કાપા કાપીથી હૃદયની અને વિશ્વની શાંતિ સોધનારા તમામ લોકોને જણાવજે કે પરશુરામે એવી શાંતિના બાચકા ભરી બેયા છે અને પરિણામે અશાંતિ જ મળી છે તારે પણ અર્જુનને મારવો છે એટલે ત્યાં સુધી આ વાત નહિ સમજાય. પણ યાદ રાખજે, સારા દુર્મેધિનને, તારા દુઃશાસનને, અર્જુનને, વીરને અને ખુદ યુધિષ્ઠિરને પણ આ વાત સમજાવે જ છૂટકો છે પછી તે આજે સમજાય કે મારી માકલ લોહીમા હાથ ખરડ્યા પછી સમજાય.”

“ બાપુ ! ત્વં લઉં છું. મારા પર અમીદાદિ રાખશે.”

“ અમીદાદિ તારા પર અને મારા પર પ્રભુની તને અહીં લાવીને મારા હૃદયનુ અઘાડ દૂર કરવાનો પ્રભુનો આગ્રહ હશે. જા, રાધા તારી વાટ જોવી હશે.”

જનેતા પાસે

મહેલ પાસેના એક લતામઠપમા ઠર્ણુ બિલો બિલો
 ધૃતમત્રનો જપ કરતો હતો. દરરોજ મધ્યાહ્ન સુધી આ
 પ્રમાણે લાંબો જપ કરવાનો તેનો સિવાજ ઠર્ણુ આંખો
 મીચીને માળા ફેરવતો હતો. તે દરમિયાન એક સ્ત્રી તેની
 પાછળ લપાઈને બિંબી રહી. સ્ત્રી ઉંમરે વૃદ્ધ હતી, તેનો
 માથાના વાળ ધોળા હતા, તેને શરીરે કરચલી પડી હતી,
 છતાંયે તેની આખતુ તેજ તો દોષ વીરાગનાને પણ શર-
 માવે તેવું હતું.

મધ્યાહ્ન બિતર્યા, ઠર્ણુનો જપમઠ પૂરા થયો અને
 પાછું વાળીને જુએ તો એક સ્ત્રી બિલેલી.

“તમે કોણ છો ?” જરા નિહાળીને ઠર્ણુ બોલ્યો.

“ઓહો, કુતી ! તમે કયાથી ? કેમ આવ્યા છો ?”

“બેટા ! એક વસ્તુ માગવા માટે આવી છું.”

“શ્રીકૃષ્ણની ફોર્મ અને વીર અર્જુનની માવા મારા
 નેવા સૂતપુત્રની પાસેથી શાની અપેક્ષા રાખે છે ?”

“ બેટા ! હું વીર અર્જુનની મા છું તેવી જ સુત-
પુત્ર કહેવાતા કર્ણની પણ મા છું તું રાધાનો પુત્ર નથી
પણ મારો પુત્ર છે ” કુતી બોલ્યા.

“ નહિ, નહિ મારાં મળમૂત્ર ઊસડનાર અને મારા
એકના પર જીવનાર રાધા માગી મા નહિ, એમ બોલું તે
હિવસે તો આ આકાશ પડી પડે ” કર્ણ બોલ્યો.

“ બેટા ! સાબળવું છે તારે ? હું કુતીબોજ રાજની
પુત્રી કુતીબોજને ત્યાં ફેટલાયે મહાપુરુષો અતિથિ તરીકે
આવે, તેમની સેવા કરવાનું સફલાચ્ચ મને મળ્યું હતું ”

“ કુતી ! આ તમામ હકીકત મને મળી ચૂકી છે
હજી ગર્હ કાલે જ શ્રીકૃષ્ણ મને રથમાં બેસારીને લઈ ગયા
હતાં ત્યારે આ તમામ હકીકત તેમણે વિસ્તારથી કહી છે
તમારે બીજી કંઈ વાત કરવાની હોય તો કરો એ હકી
કત હું સાબળું છું ત્યારે મારા ફંવાળ બિલા થાય છે ” કર્ણના
અવાજમાં ફેર પડવા લાગ્યો.

“ કર્ણ ! જરા વીરો થા તને ક્રોધ આવે તો મને
જે કરવું હોય તે કરજો, હું મૂંઝે મોઝે સહી લઈશ પણ
મારૂં કહેવું તો સાબળ ! મેં એકેય દીકરી જન્મી નથી,
નહિતર તો આજ સુધીમા મારા હૃદયને ખાલી કર્યું હોત.
આને આટલા વર્ષે તને મળું છું, ત્યારે મારા અતરમા
કંઈ કંઈ થાય છે મને વાત કરી લેવા દે, એટલે દેવાનો
માર જોછો થાય. ”

“ ઠીક કહો. ”

“કુતીસોજને ત્યાં એક વાર દુર્વાસા ઋષિ પધાર્યા. મારી એવા આકરીથી પ્રસન્ન થઈ તેમણે મને પાત્ર મંત્રો આપ્યા અને કહ્યું ‘આ મંત્રથી તું જે દેવનું આવાહન કરીશ તે દેવ હાજર થશે. જગતમા સીમાત્રનું હૃદય જે એક વસ્તુને માટે નિરતર તલસી રહ્યું હોય છે તે વસ્તુ તને આ મંત્ર દ્વારા પ્રાપ્ત થશે.’”

“પછી ?”

“હું તો હવે કુવારી. સીઓનું હૃદય કઈ એક વસ્તુને જ ખે છે તે તો જાણું પણ નહિ, એટલે માત્ર કુત્ર-હવ ખૂબ વધી પડ્યું એક મંત્રનો પ્રયોગ કરી મેં ભગવાન સૂર્યનારાયણનું આવાહન કર્યું.”

“પછી ?”

“તેજસ્વી સૂર્યનારાયણ હાજર થયા. હું તો કશું સમજું નહિ, પણ મારા હૃદયમા ભારે મોટું તોફાન ચાલી રહ્યું હતું. સૂર્યે પૂછ્યું ‘મને શા માટે બોલાવ્યો છે ?’ મેં તો કહ્યું ‘આપ પાછા જાઓ.’ હું કન્યા હતી. મારા શરીરમા લોહી ઊછળતું હતું, અને મારા અંગે કાંકુ કાંકુ થતા હતા.”

“પછી ?”

“પછી, પછી કંઈ નહિ.” કુતી પગ વટે જમીન ખેતવા લાગી.

“પછી ?”

“પછી તું આવ્યો.”

“ પછી ? ”

“ પછી પછી તને છાક્યો. રૈશમી રૂમાલમા વીંટી તને પેટીમા મૂક્યો ત્યારે મેં આંખ આડા હાથે દઈ દીધા અને દાસીએ પાટા બાધી દીધા. ”

“ પછી ? ”

“ પછી ? પછી મારો અધિકાર, બિલ્લો અને તારી રાધાનો અધિકાર ભેઠા. ”

“ પછી ? ”

“ ભેટા ! હજીયે ‘ પછી પછી ? ’ કહીને શા માટે મને હસે છે ? ”

“ તો હવે તમે આજે શું માગવા આવ્યા છો ? ”

“ એક વસ્તુ માગવા આવી છું તુ આ મારી છાતીમા પાછો આવ અને મને મા કહીને બોલાવ ! ”

“ કુતી, કુતી ! આવું માગતા શરમ નથી આવતી ? જે સ્ત્રી પેટના દીકરાને નહીંમા વહેતો મૂકતા આવડે ત ખાચ ત આજે આવીને મા થવા બાચ, તે ચોચ છે ? ”

“ ભેટા કહ્યું ! એમ ન બોલ. તને સ્ત્રીના લવનગી ખબર નથી ”

‘ તમને કોણે કહ્યું હતું કે આ માર્ગે ચાલે ? ’

“ ને કુવારી અવસ્થા લોગવી નથી, એ અવસ્થાના ધનમનાના તે અનુભવ્યા નથી. એ અવસ્થા ન માણસને કેટલું વિદલ કરી નાખે છે તેનો તને ખ્યાલ નથી. ”

“ એ તો બહેને ગમે તેમ થયું પણ પછી મારો

ત્યાગ કળ્લાનો તમને શો અધિકાર હતો ? જે માતાઓ પોતાના બાળકનો સર્વાંગસુંદર વિકાસ ન કરે તેમને માતા થવાનો જ શો અધિકાર છે ? ” કર્ણુ ગમ્મ થયો.

“ બેટા ! તારી વાત તો સાવ સાચી છે પણ ત્રી માતા થાય છે તે કાઈ પોતાની બુદ્ધિથી અકળિતની ગણતરી કરીને થાય છે ? એમા તો પ્રાણીમાત્ર અદરના કાઈ ધક્કાને વશ થઈને વર્તે છે, અને માળાપોનો ધર્મ, અધિકાર, વિકાસ એ બધી વસ્તુઓ તો પાછળથી નિપ-ભવવી પડે છે ”

“ પણ તમે મારો ત્યાગ ક્યો એ વસ્તુ તો હું ભૂલી શકતો જ નથી ”

“ બાપુ ! એ બુલાય તેવી નથી પણ એનો દોષ તારે સમાજને દેવો એઈએ. આપણો સમાજ આવી ભૂલોને ઠામ દેવા તૈયાર થાય છે એટલે તો માગ જેવી માતાઓને આવા માર્ગો લેવા પડે છે સમાજ ભૂલો થાય જ નહિ એ માટે આપતા ઉપાયો લે, પણ ભૂલ થયા પછી ઉદાર દૃષ્ટિથી તેનો ઉકેલ લાવે તો સમાજના કેટલાયે જાનગી પાપો એની મેળે નિવૃત્ત થાય ”

“ પણ કુતી ! તમે માત્ર તો બૂઝુ જ કર્ણુ છે જન્મથી ક્ષત્રિયપુત્ર હોવા છતાં હું મૂનપુત્ર કહેવાયો તે તમારા પાપે ! ”

“ જરૂર એ વાત તો હજી મને જાગે છે પાટલ કારવની પરીશા વખતે તું અર્જુનની સામે દ્વંદ્વ યુદ્ધમ્

હિતર્યો અને કૃપાચાર્યે તેમ જ લીમે ‘ તારૂં કુળ તથા
ગોત્ર જણાવ. ’ એમ કહી તને હલકો પાડ્યો ત્યારે મને
મૂર્છા આવી હતી એ તને કયાથી ખબર હોય ? દ્રૌપદીના
સ્વયવર્ગમાં ધનુષ ચડાવવા તું જિલો થયો ત્યારે દ્રૌપદીએ
‘ હું સૂતપુત્રને વસ્ત્રાની નથી ’ એમ કહ્યું એ સમાચાર
સહજેવે મને આપ્યા ત્યારે મારૂં હૈયું ઠેસું વલોવાયું હશે
તેનો તને શો ખ્યાલ હોય ? બેટા ! તારે સૂતપુત્ર થવું
પડ્યું તે મારા કર્મને લોગે તેમા શકા નથી પણ આજે
હવે એ બધું ભૂલી જા અને આ જોળામ્મ પાછો આવ. ”

“ કુતી ! તમારી વાત હું સમજું છું આજે કોણ
જાણે કેમ પણ મારા જીવનભરનો શાપ હિતરી જાય છે
પણ હું ફરીથી તમારો થાઉં એ બને તેવું નથી. રાધાએ મને
સગી માતાના વહાલથી હિંચેર્યો છે આ સૂતજાતિમા હું
પરણ્યો છું અને મારે છાકરા થયા છે એ તમામ સ્નેહ-
સંબંધનો ત્યાગ કરી કુતીપુત્ર થવું મારા માટે અશક્ય છે ”

“ બેટા ! એમ ન જાણ તારી રાધાને હું પગે પડું-
જેવી મારી દ્રૌપદી એવી જ મારે તારી શ્રીઓ. તું મુધિ-
ષ્ટિરનો મોટો ભાઈ પાંચ પાઠવો તારી સેવા કરે અને
ચુદને અતે તું ભારતવર્ષનો રાજા ત્યારે કુતીને તૃપ્તિ
થાય. તું રાજા થવાને જ જન્મ્યો છે ”

“ કુતી, કુતી ! તમે કહો છો તે ગમે, તેવું સારૂ
દેખાતું હોય તો પણ મારા માટે આજે તે અશક્ય છે
ભારતવર્ષનો રાજા તો ઠા મુધિષ્ટિર અને ઠા દુર્યોધન. ”

“ના ના, ઠર્ણ ! યુધિષ્ઠિર તો તારે પડખે બિસો રહીને ચમ્બર ઢાળે એ જોવા હું ઇચ્છું છું અને તારા જોવા અને અર્જુન જોવા વીર મારા હીકરાઓ હોય ત્યાં દુર્યોધનને માટે તો રાજ્યની આશા જ કયા છે ?”

“કુતી ! માફ કરો. તમે તમારા સ્વાર્થના માર્ગો મને અધર્મ તરફ લઈ જવા માગો છો. જે વખતે આખા હસ્તિનાપુરમાં બધા મને ‘સૂતપુત્ર સૂતપુત્ર’ કહીને હઠધૂત કરતા હતા તે દિવસે દુર્યોધનને મને અગ દેશનો રાજા બનાવ્યો; બ્યારે ભીષ્મ, દ્રોણ અને વિદુર સરખા મહા રમાઓ પણ મને કાગઠો કહીને મારો તેજોવધ કરતા ત્યારે દુર્યોધનને મને પોતાની પાખમા રાખી મૈત્રી હીપાવી; બ્યારે યુદ્ધ કરવું ન કરવું એ બાબતની વાટાઘાટ ચાલતી હતી ત્યારે મારી મૈત્રીના બળે દુર્યોધનને શ્રીકૃષ્ણને પાછા વળાવ્યા અને યુદ્ધનો સ્વીકાર કર્યો. આજે એ દુર્યોધનની મૈત્રીના પાશને તોડીને હું ફરીથી તમારો થાઉં એમા તમારી શી શોભા છે ? તમે તો પાંડવોના સ્વાર્થથી આધળા થયા છો એટલે આવી માગણી કરો છો. પણ તમને ખબર નથી કે હજીયે અર્જુન શ્રીકૃષ્ણની મૈત્રી છોડી શકે પણ ઠર્ણ દુર્યોધનની મૈત્રી છોડી શકે તેમ નથી.”

“બસ, મને આમ એકાએક નિરાશ કરીશ ?”

“કુતી ! બીજો ખતો નથી.”

“રસ્તા તો કાઢવા હોય તો ઘણા છે પણ તારો કાઢવા નથી. રણમેદામાં તું જ તારા હાથે તારા માના

જરૂર બાઈજીનો વધ કરીશ તે વખતે તારું અતર ચિરાઈ નહિ જાય ? તારો હાથ યુધિષ્ઠિરને મારતા જિખંડશે ? નકુળ ને સહદેવ જેવા મારા કેમળ કુમારોને તું હણીશ ? ઠક્કર ! જરા વિચાર કર. તું તો આ બધું કરીશ, પણ તમને બધાને એક જ પેટમાં સધરનારી આ કુતીનું તે દિવસે શું થશે, તેનો વિચાર કર્યો છે ? ”

“કુતી ! એ તો રણસગ્રામનો મામલો છે ક્ષત્રિયો આવી બાળતોથી કરતા નથી ”

કુતી બે ડગલા આગળ આવી ઘૂટણિયે પડી, તેના હાથ ઠક્કરના ગોઠણ પર મુકાયો.

“બેટા ઠક્કર ! મારી સામે બે તારી પાસે કેવું આનંદ છે તે ખ્યાલમાં છે ? ”

“હા, તમે કુતી. ”

“હવે એવું તટસ્થ નામ ન વાપર. હું કુતી તારી મા છું તારે રણસગ્રામમાં મૂતી તારા જ બાઈજીનો વધ કરવો હોય તો પહેલા મને મારીને જ ઝાલીધી બે, એટલે એ બેવાનો મારે વારો ન આવે. તારો ધર્મ-અધર્મ, તારી મૈત્રી, તારું ક્ષત્રિયપણું, બધા આ તારી માની સામે ટક્કી રહ્યાં છે એ જ મને આશ્ચર્ય થાય છે નહિતર તો માતાની આખનું એક આંસુ આ તમામને બૂસી નાખવા સમર્થ છે ઠક્કર ! મારી સામે બે ઉપર તારા પિતા બેઠા છે એ પિતાની સાક્ષીએ તારી પાસે માગુ છું ‘ઠક્કર ! પાંડવોને સગ્રામમાં ન મારવાનું મને હું

વચન આપે "

કર્ણ મૂળો રણો.

" કર્ણ ! બોલ, મને જવાબ આપ. "

" કુતી ! મને જવા હો "

" એમ જવાય નહિ. તારી માતાને આટલીશી શિક્ષા આપ્યા વિના જવાય નહિ. "

" કુતી ! જાઓ, નકુળસહદેવને હું નહિ મારૂં "

" એ તો છે જ નકુળસહદેવ પર તારા જેવો ધનુર્ધારી હાથ અજમાવે એ તો હલકું ગણાય એ કાઈ તારા સમોવડિયા છે ? એમા તે મને આપ્યું શું ? "

" કુતી ! નકુળસહદેવને તો નહિ જ મારું, પણ સીમને પણ હું છાડીશ. "

" સીમને ! કયા તું અને કયા સીમ ! સીમનું શરીર મોટું એટલે તે મોટો થઈ ગયો ? સીમનું તો ગાડુ કામ તારી વિદ્યા સીમ પામે નથી, એટલે એને માગવામા તને રસ જ ન પડે. હું તો કહું છું કે મારી માગણીનો વિચાર કરીને બોલ. "

" કુતી, કુતી ! હવે બચ કરા. મારા દિલમા કઈ કઈ થાય છે આ છેલ્લું કહી દઉં છું, હું યુધિષ્ઠિરને પણ યુદ્ધમા નહિ મારૂં જાઓ, હવે માગો તો તમને તમારા કર્ણના સોગન છે "

" બેટા ! છેવટ મારા થયો ? પણ મારી માગણી તો અધૂરી જ છે હું તો માગુ છું કે તારા અર્જુનને ન

મારવેલ ”

“ કુતી ! જો માગણી લેવી હોય તો તમે તમારે પોતાને હાથે મને ઠાર કરો એટલે બસ. અર્જુનને ન મારવાનું વચન આપ્યું જો મારું વિનાશજો મોત છે એમ નક્કી સમજો. બે દિવસ પછી જે શુદ્ધ થવાનું છે તે પાડવો અને કૌરવો વચ્ચે નથી, પણ મારી અને અર્જુનની વચ્ચે છે મારા પર તો દુર્યોધને આજ્ઞા શુદ્ધનું મહાશ્વ કર્યું છે જો હું તમને આવું વચન આપું તે કરતાં પ્રાણત્યાગ થાય જો જ વધારે બહેતર છે કુતી ! બાબો. ”

“ બેટા ! આ ચાલી હું આવી હતી તને લઈને પાસે. પાડવોના છ પાંડવો કરવાની આશાથી. આ બહુ પાસ પાડવોના ચાર પાડવો થશે એવા સમાચાર લઈને બેટા કર્યું ! દીકરાઓ માતાઓને આવી જ રીતે જગતમા સંતોષ આપશે કે? કેમ બોલતો નથી ? ”

“ કુતી ! બિલા રહો. એક વાત કરું છું રણમાં જો અર્જુન મરશે તો આ કર્યું પાડવોની સાથે મળશે. પણ ... પણ જો વિચાર જ નહામો છે આજે ઘડીભર ઠાળના પડને વીંધીને નજર નાખુ છું તમારે મને દેખાય છે કે શ્રીકૃષ્ણ જેવા જેના સારથિ છે એવા અર્જુનનો જ વિજય છે, અને એને હાથે જ મારું મોત છે અસ્તુ ! જે થવાનું હશે તે થશે. અર્જુન પડશે તો કુતી હું તમારો ધર્મશાહ હું પડીશ તો તો કંઈ કહેતો નથી પાડવો પાચના છ નહિ થાય તેમ ચાર પણ નહિ થાય, એટલું ચોક્કસ ! બસ,

હવે તમે બાબો. ”

“ ક્ષ્મ ! એક વાત પૂછવાનું મન થઈ આવે છે, તો પૂછી લઉં ? ”

“ ખુશીથી પૂછો. ”

“ શ્રીકૃષ્ણને કાલે તે કશું વચન આપ્યું ? ”

“ શ્રીકૃષ્ણને ? કશુંયે નહિ. કુતી ! શ્રીકૃષ્ણ મારી

પાસે રાજદારી પુરુષ તરીકે આવ્યા હતા. તેમની વાતોમા મારી મહત્વાકાંક્ષાને પોષણ મળે તેવું હતું. શ્રીકૃષ્ણે મારી સન્મુખ રાજપાટ ધર્યું, મુગટો ધર્યા, પ્રતિષ્ઠાને ધરી, ઐશ્વર્ય ધર્યું, સ્વર્ગ ધર્યું, તેને ખબર નહિ કે મારે મન દુર્યોધનની મૈત્રી પાસે આ ળધાનો કથો હિસાબ નથી ! કુતી ! એક વાત કહી લઉં ? તમે આજે આ વચન લઈને બાબો છો તેનું કારણ સમજ્યા ? ”

“ શુ, કહે બોઈએ ? ”

“ તમે મા તરીકે જીવી ગયા તમને હીકા ત્યારે તો હું કોપથી મૂંઝતો હતો, પણ તમારી પાસે મારા કોપ ટકી ન શક્યો. કુતી ! જણનારી માના અવરમા કેટલું ભેસ છે તેની મને આજે જ ખબર પડી. મને આજે ધાય છે કે પાકવો અને કૌરવો વચ્ચે વિણિ કચ્ચા શ્રીકૃષ્ણ આવ્યા તેને બદલે એ વિણિ તમે અને ગાધારી લાવ્યા હોત તો આ યુદ્ધ અટકત. રાજદારી પુરુષો ગમે તેવી વિણિઓ ચલાવે તો પણ તેમના ધૈર્યમા યુદ્ધ રમતું હોય છે, એટલે તેમને હાથે જગતને શાંતિ મળવાની જ

નથી તેમના હોઠ ઉપર ગમે તેવા મીઠા શબ્દો હોય તોયે એ શબ્દોના ગર્ભમાજ એર હોય છે કુતી, કુતી ! જગતના તોફાનો કોઈ પણ દિવસ શમવાનાં હશે તો તે અમારા જેવા યોદ્ધાઓથી નહિ શમે, કે શ્રીકૃષ્ણ જેવા રાજદારી પુરુષોથી પણ નહિ શમે. એ તોફાન, એ રબાક, એ અરાજકતા, એ વેરઝેર શમશે જગતની માતાઓથી—એની મને આજે ખાતરી થઈ ગઈ છે જગતને 'આવાં મહાભારતોમાંથી ઉગારી લેવા માટે નથી વીરોની જરૂર, નથી આલાક રાજદારીઓની જરૂર, નથી સાહસિક વેપારીઓની જરૂર, નથી મોટા હુન્નરીઓની જરૂર. જરૂર છે માત્ર એક માતાની. પણ આજે હવે એ બધું વ્યર્થ છે મુદ્દનો. ઘટે તો વાગી ચૂક્યો છે અને દાળ કાને બોલાવે છે કુતી ! તમે બાબો, બહુ મોડું થશે.”

કુતી ઘૂંટણિયે પડી હતી તે બિંદી થઈ તેણે ઈર્ષ્યનું માથું સૂધ્યું, ઈર્ષ્યે ધીમેથી કુતીના પગનો સ્પર્શ કર્યો, અને માદીકરો એકબીજાને બેળા બેળા છૂટા પડ્યા.

દાનેશ્વરી

કર્ણ પોતાના હતામઠપમા ઊભો ઊભો જપ કરતો હતો. માથે સૂર્યનારાયણ તપતા હતા. માણસે આવીને કહ્યું “મહારાજ ! હરવાળે ઠોઠાં પ્રાણણ આવીને ઊભો છે, તે અહર આવવાની રજા માગે છે ”

કર્ણના મોં પર આનંદ ઝળક્યો; તેના શરીરમા નવું ભેર આવ્યું “જાઓ, એ મહાત્માને હાથ આવે.”

થોડી જ વારમા કર્ણના આસનની પડખે એક પ્રાણણ ખડો થયો. તેનું શરીર નાનું હતું, તેની આંખોમાં અપળતા હતી, તેના ઉઘાડા ખભા પર જનોઈ હતી, ટાકમા રુદ્રાક્ષની માળા હતી, હાથમા નાનું એવું કમડળ હતું

“પધારો, પધારો, મહારાજ ! ”

“કર્ણ ! ”

“શી આજ્ઞા છે, મહારાજ ! આપ મારી સન્મુખ પધારો એટલે આપના દર્શન તો પામું ? ”

“રાજન ! સન્મુખ તો પછી આવું; તું મને હું માગુ

તે આપવાનું વચન આપ, પછી.” બ્રાહ્મણ બોલ્યો.

“મહારાજ ! આપ નથી બાલતા કે હું મધ્યાહ્ન સુધી જમ કરે તે દરમિયાન કોઈ પણ બ્રાહ્મણ આવીને હરકોઈ માગણી કરે તે અવશ્ય સ્વીકારે છું ?”

“મે તારા માટે આવું આવું ઘણું ચાલવું છે એ જોઈએ તો જોઈએ ફર આપ્યો છું.”

“બોલો મહારાજ ! શી ઇચ્છા છે ?”

“ઇચ્છા ? આમ ગણે તો જરાયે મોટી નથી છતાં મને ભય રહે છે કે મારી ઇચ્છા વૃત્ત નહિ થાય.”

“કોમ ? આપને કોવો ભય છે કે કર્ણ પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કરશે ?”

“મને ભય લાગે છે.”

“તો આપ કર્ણને જોળખતા નથી. કર્ણનું વચન મિથ્યા જશે તે જિવસે તો સૂર્ય પશ્ચિમમાં ઊગશે. આપ જે જોઈએ તે માગો.”

“માણુ ? મને ધાય છે કે હું હજી પાછો જ નહિ; તું સુખી રહે.”

“ના ના, માગો; જરાયે અથકાશે નહિ.”

“કર્ણ ! માણુ ? આ તારાં કવચ અને કુઠળ મને ઉતારી આપ.” બોલતા બોલતા બ્રાહ્મણનું મોઢાણું પડી ગયું અને શરીરે પરસેવો ફૂટ્યો.

કર્ણના મોઢા પર હાથ્ય છવાઈ રહ્યું તેનાં શિમાંચ ખટા ધર્યા અને તે કવચકુઠળને ઊતરડવા લાગ્યો. સર્પને

કાંચળી બિતારતા ફેટલી વાર ? શરીર આખે ઉઝરડા થયા; શરીર આખે લોહીની ધારો ચાલી. આકાશમાં સૂર્યનાશ-યણે એક નાનુશુ વાદળુ ઓઢી લીધુ, મહાપના પક્ષીઓ કલમધુર ગાવા લાગ્યા; લતાઓએ પુષ્પો વેર્યા; અને ભોત-ભોતામાં કવચકુડળ પ્રાક્ષણના હાથમાં આવ્યા.

“હ્યો મહારાજ ! આ કવચકુડળ હવે તો પક-ખેથી સામા આવો ?”

“મને શરીરે ઠીક નથી એટલે આ કવચકુડળ લઈને જવા દે; મારે સન્મુખ નથી આવવું”

પ્રાક્ષણે વિદાય લીધી. કર્ણુ તેની પાછળ પાછળ ભોતો ભેઠો. પેલો પ્રાક્ષણ થોડે દૂર ગયો ને અટક્યો. તે નીચી આખે છાનોમાનો કર્ણુની સામે ભોતો હતો.

“મહારાજ ! કેમ બિભા રહ્યા ? કાઈ બીજી છંદા છે ?” કર્ણુ પ્રશ્ન કર્યો.

“આ હરવાળે બંધ છે”

“હું અહીંથી હરવાળે દેખુ છું કે તે ઉઘાટો છે, આપ ખુશીથી પધારો. કાઈ રોકનાર નથી.”

પ્રાક્ષણ તો વળી બે ડગલા ચાલીને બિભો.

“કેમ મહારાજ ! આપ મુખેથી બાંધો”

“રાજન ! મારા પગમાં ચાલવાનું ભેર નથી રહ્યું”

“મહારાજ ! આપને જ્યાં જવું હશે ત્યાં મારો રથ મૂકવા આવશે.”

કર્ણુ રથનો દુકમ કર્યો એટલે તુરત જ રથ ડાબર.

અયો. પણ પ્રાણજી તો જિભો જ રહ્યો.

“મહારાજ ! હવે પવારો. રથ તૈયાર છે ”

પ્રાણજીના પગ રથ પર ચડવાને બદલે ઠર્ણ તથા વળવા લાગ્યા. ફરી વાર તે ઠર્ણની પાસે આવીને નીચે મોઝે જિભો રહ્યો.

“કેમ મહારાજ ! હજી કાંઈ આજ્ઞા છે ? ”

“હા, એક આજ્ઞા છે તું મારી પાસેથી કોઈ માત્ર ”

“મારા માટે આપનો આશીર્વાદ બસ છે આપ મારી સન્મુખ પણ જિભા રહેતા નથી એટલા હું મારા કમ ભાગ્ય સમજી છું ”

“કમભાગ્ય તો મારા છે, બાપુ ! તે મને હજી જોળખ્યો નથી ”

“મેં આપને બરાબર જોળખ્યા છે આપ અર્જુનના પિતા ઇંદ્ર છે. ”

“ઠર્ણ, ઠર્ણ ! તે તો હજી કરી હું ઇંદ્ર છું એ તને કેમ ખબર પડી ? ”

“આપ જેમ અર્જુનના પિતા છો તેમ સૂર્યભગવાન મારા પિતા છે તે આપ જાણો છો. આપ અર્જુનના દૃત્યાણુની ચિતા રાતદિવસ કરો છો તેમ જ તે મારી ચિતા કરે છે આપ પ્રાણજીવેશે મારી માસે દવચકુંડળ માગવા આવવાના છો એમ સૂર્યભગવાને હજી કહે જ મને શ્રમમાં જણાવ્યું હતું ”

“જેટા ઠર્ણ ! તું આ શું જાણે છે ? ”

“ દેવરાજ ! હું સાચુ બોલું છું એ દિવસ પછી જે મોટો રણયુદ્ધ થવાનો છે તેમા અર્જુનનો વિજય જ થાય એ માટે આપ આ કવચકુંડળ માગી ગયા છો એ મારી બાણમા છે ”

“ કર્ણ ! તું આ શું બોલે છે ? હું ઇંદ્ર છું એ પણ તું બાણતો હતો ? અને હું આ અર્જુનને માટે લઈ બઉં છું એ પણ તું બાણતો હતો ? ”

“ એ તમામ મને સૂર્યભગવાને જણાવ્યું છે ”

“ અને છતાંયે તે શા માટે આપ્યા ? શુદ્ધમા તને પણ વિજયની આશા તો હશે જ ”

“ હશે નહિ, છે જ એ વિચારે તો મારે આપને ના જ પાઠવી પડે મારા પિતા સૂર્યભગવાનની પણ મને એવી જ સલાહ હતી. પણ હું તો કર્ણ ! એક વાર મેં પ્રતિજ્ઞા કરી કે જપકાળે આવેલ પ્રાણશુ ખાલી હાથે પાછો ન જાય, તે ન જ બાય ! ”

“ સૂર્યનારાયણે તો તને ના પાડી હશે ? ”

“ એ તો પાડે જ આપ અર્જુનને માટે આટલી જહેમત દેઠાવી રહ્યા છે, મોટો વેપ લીધો છે ને ખોટું બોલો છો; એટલે પિતાના હૃદયને માગ દરતા તો આપ વધારે ઝોગખો. ”

“ કર્ણ ! ” દેવરાજ પગે પડતા બોલ્યા. “ કર્ણ ! તું નમસ્કારને યોગ્ય છે સાચુ બોલી દઉં ? હું પહેલવહેલો તારી પાસે આવ્યો ત્યારે હું તારે પડખે બિસો હતો. તારી અન્નુષ્ઠ

જિભા રહી તારૂ તેજ ઝીલવાની ભારામા તાકાત ન હતી. "

" હવે આપ મુખેથી પધારો, રથ તૈયાર છે "

" ઠણું ! તું જોમ માને છે કે મારા પગ દુખતા હતા એટલે હું જતો ન હતો, અથવા હરવાએ બંધ હતો ? હરવાએ તો આજે અહરનો પણ છિલકી ગયો છે "

" ત્યારે આપ કેમ જતા ન હતા ? "

" જવાય શી રીતે ? આ તારા કવચકુંડળ ઉતાર્યો ત્યારથી મારા હૃદય પર કેટલો મોટો અસર બોલે થઈ પડ્યો છે તેની તને શી ખબર પડે ? પારકાનું આપુ ભવ તર માગીને ચાલી નીકળવું કેવું બારે છે એનો અનુભવ હોવો હોય તો મારી પાસે આવ ને જો. હૈયને હલનારો ઇંદ્ર આજે એક ડગલું પણ આગળ મૂકી શકતો નથી. "

" દેવરાજ ? મને શરમાવો નહિ. "

" ઠણું ! એક વાત પૂછું ? "

" જરૂર પૂછો. "

" કવચકુંડળ ઊતરડવી વખતે મનમા જરાયે સ કોચ થયો હતો કે નહિ ? "

" સ કોચ શાનો ? સ કોચ થવો હોય તો આપને થાય, મને શા માટે થાય ? મે તો સૂર્યનાશયણને પણ જણાવી દીધું હતું કે ઇંદ્ર જેવા મારા આગળે પ્રાણલય થઈને માગવા આવે તેવું મારૂ અહોભાગ્ય કયાથી ? "

" ઠણું ! તારા વચનો સાંભળ્યું છું તેમ તેમ મારા દેહમા દાહ થાય છે તને જોમ ન થયું કે આ કવચ-

કુડળ જશે તો હું અર્જુન સામે ટક્કી નહિ ચડું ? એ વિચારથી પણ તે ના ન પાડી ? ”

“ અર્જુનની સાથે તો આજે જ મેં લડી લીધું એમ સમજો. અર્જુન હાર્યો છે જ્યાં દેવોના રાજાને પોતાને અર્જુનને વિજય અપાવવા માટે મારા જેવાના કવચકુડળ ભીખવા પડે ત્યાં જ અર્જુનનો પરાજય છે ! ભલે પછી સશ્રામમા તેનો ઢેહ મારા કરતા વધારે ટકે આપ સુખેથી પધારો. અર્જુનને કહેજો કે ‘ હૈં આ હું તારા માટે વિજય લઈ આવ્યો છું કહેવે કર્ણનો ઢેહ અસેધ નથી રહ્યો એટલે તારા બાણો કામ કરશે ”

“ કર્ણ ! મારી એક વિનંતિ સાલજીવ ? ”

“ આજ્ઞા કરો. ”

“ આજ્ઞા તો આજ્ઞા તું મારી પાસેથી કાઢી માગ. ”

“ માગુ એક આપના આશીર્વાદ ”

“ એ ઉપરાત કંઈ માગ. ”

“ આપની પાસેથી બીજી કશું માગવાનું મન નથી. ”

“ તું ન માગ ત્યાં સુધી મારાથી જવાશે નહિ કોણ જાણે શું છે કે કોઈ મને અહીં રોકી ગએ છે મારાથી કશું દેવાતું નથી મારા દિલમાં કોણ જાણે શું શું થઈ રહ્યું છે તું કાઢી માગ. ”

“ એમ હોય તો આપ જે આપવું ધરો તે આપો. ”

“ ના ના, એમ નહિ. તું માગ તો માગ દુરને શાંતિ વળે. ”

“તો ત્યારે સૂર્યનારાયણે સૂચવ્યું છે તે મારું !
આપની પાસે અમોઘશક્તિ છે તે આપ મને આપો.”

“કર્ણ ! ઠીક સમાર્યું ; લે આ મારી અમોઘશક્તિ
હાથ, તે ઠીક માગ્યું આ અમોઘશક્તિનો એવો નિયમ
છે કે તું જેના પર તેનો પ્રયોગ કરે તે એક માણસ
તો મરે જ મરે; પણ તે ગમે તે હોય. ફક્ત વારાણી
એક જ વાર એનો પ્રયોગ થઈ શકશે.” એમ કહી છંદ
કર્ણને અમોઘશક્તિ આપી.

“બેટા ! હવે આ કવચકુળનો ભાર હલકો થયો.
હવે હું જઈ શકીશ. મે તારા કવચકુળ સિતરડામાં
એ વિચાર તો હજી મને સાહે છે, પણ વને આટલુંયે
હું આપી શક્યો તેથી મને નિરાંત વળે છે આ અમોઘ
શક્તિનો ઉપયોગ તો તું અર્જુનની સામે પણ કરી શકે
છે જમ્મે તે એક જણની સામે અને એક વાર લે હવે
હું બાઉ છું પરમાત્મા વાઈ કલ્યાણ કરે !”

છંદ કર્ણનાં કવચકુળ લઈ ગ્સ્તે પડ્યા અને કર્ણ
અમોઘશક્તિ લઈને મહેલમાં ગયો.

કર્ણ સેનાપતિ

૬ યોધનના તબુમા એક કોચ પર મદ્રરાજ શસ્ત્ર બેઠા હતા, સામે દુર્યોધન બેઠા હતા.

“મહારાજ દુર્યોધન ! મને કેમ બોલાવ્યો છે ? કઈ આજ્ઞા છે ? ”

“મહારાજ શસ્ત્ર ! આપ બોલો છો કે આપણું બળ હવે ધીમે ધીમે ઓછું થતું જાય છે પિતામહ તો પડ્યા, પણ ગઈ કાલે દ્રોણાચાર્ય પણ પડ્યા. એ બે હતા ત્યા સુધી તો મારે બહુ બેવાપણું ન હતું આજે તો હવે સેનાપતિ કોને કરવા એ જ મોટો પ્રશ્ન છે ”

“ મહારાજ દુર્યોધન ! આપના લશ્કરમા વીર યોદ્ધા-ઓનો કયા તોટો છે ? ”

“ હું આપને દૃઢમા વાત કહી દઈશ. ગતના બે વાગ્યા છે અને પાચ વાગે તો યુદ્ધ શરૂ કરવું છે કર્ણને સેનાપતિ બનાવવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો છે ”

“એ સૂતપુત્રને ! આપને બીજે કોઈ દાનિય ન

મળ્યો ? ”

“ મારે સૂતપુત્ર કે ક્ષત્રિયપુત્રનો સવાલ નથી મારે પાડવોને હરાવવા છે, જોટલે પાડવોની સામે જે ટકી શકે તે મારો સેનાપતિ. જો નિર્ણય તો થઈ ચૂક્યો છે ”

“ નિર્ણય થઈ ચૂક્યો હોય તો પછી મને પૂછવાનું શું રહે છે ? ”

“ તમને પૂછવાનું બીજું છે ”

“ શું ? ”

“ ઈર્ષ્ય અર્જુનનો પ્રતિપક્ષી છે ઈર્ષ્યનો વિચાર છે કે આવતી કાલે અર્જુનને જ મારવો. પાડવોનો આધાર બધો અર્જુન પર છે ”

“ ઈર્ષ્ય તો ઠાગઠા છે જોને તો ‘ છે કો ’ કરતાં જ આવડે છે ”

“ જરા સાબળો. અમસ્તા તો ઈર્ષ્ય અને અર્જુન જોડખીબના બરોબરિયા જેવા ગણાય ”

“ તો પછી કાલે જ અર્જુનને મારીને ઈર્ષ્ય આપનો અભિપ્રેક કરાવે જોટલે થયું બીખને બદલે પહેલા દિવસથી જ ઈર્ષ્યને સેનાપતિ કા ન કર્યો ? ”

“ શમ્ય ! એમ ઉતાવળા ન થાઓ. આપણા બંનેના વખત લાય છે ”

“ તો મને જે દહેવાનું હોય તે લઈ કહો ”

“ ઈર્ષ્ય અને અર્જુન તો બરોબરિયા, પણ અર્જુનને તો પાછા શીકૃષ્ણ રહ્યા. ”

“તો કર્ણનેય શ્રીકૃષ્ણ આપો. કર્ણની બાતમા બધા કૃષ્ણો જ બર્યા છે.”

“શક્ય ! જોમ ન બોલો. કર્ણનું જોવું કહેવું છે કે જોમ શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનનો રથ હાકે છે તેમ મદ્રરાજ શક્ય મારો રથ હાકે તો કાલે કુતીનો ઘીકરો જીવતો ન હોય.”

“મહારાજ દુર્યોધન ! આપના સિવાય કોઈ બીજાએ આ શબ્દો ઉચ્ચાર્યા હોત તો તેનું માથું ધડથી છુટી પડ્યું હોત હું મદ્ર દેશનો રાજા છું, મારે લડવું તો હવું મારા બાણેનું નકુળ અને સહદેવના સાથમાં, પણ આપની સાથેના સબંધને લઈને અહીં રોકાયો છું કર્ણ જેવા સૂતપુત્રનો રથ મદ્રરાજ શક્ય હાકે જોમ બોલતા આપને શરમ નથી થતી ?”

“મહારાજ ! ઉતાવળા ન થાઓ. અત્યારે વધારે વખત નથી. કર્ણને સેનાપતિ નહિ બનાવીએ તો આપણે કાલે જ હાશવાતા છીએ તમે સારથિ ન થાઓ તો કર્ણ સેનાપતિ ન થાય માટે તમે આ વાત સ્વીકારો.”

“દુર્યોધન ! જો મિથ્યાભિમાની, બીકલું, ઠાસીપુત્રના સારથિ થવું મને મૃત્યુ સમાન લાગે છે.”

“પણ શક્ય ! આ કૌરવરાજ દુર્યોધન તમને પગે પડીને માગી લે છે કે તમે આટલું સ્વીકારો.”

“દુર્યોધન, દુર્યોધન ! જેને બદલે સેનાપતિ થવાને હું લાયક છું તેવા મને આજે કર્ણના સારથિ થવાનું કહેવામાં આપ દેવળ અધર્મ કરો છો.”

“એ અધર્મ મારે કરવો છે’ આં દુર્યોધન તમારે પગે પડે છે બોલો, સ્વીકારો છો ?”

“એ કાગડાને મારી સાથે નહિ બને.”

“એ હું જોઈ લઈશ. તમે હા પાડો. પછી બધું થઈ રહેશે.”

“દુર્યોધન ! એક સરત છે. હું સારથિ તો થાઉં પણ હું જે કાંઈ કરું તેનો જવાબ મને કર્ણ ન આપે.”

“સરત કબૂલ. હું કર્ણને કહી દઈશ બોલો, હવે સારથિ થવું કબૂલ છે ?”

“કબૂલ.”

“મદ્રરાજ ! મને બારે આભારી કર્યો. હવે કાલે કુતીનો દીકરો પૃથ્વી પર સૂચે એમા મને થકા નથી. હું કર્ણને હમણા જ ખબર આપુ છું; તમે પણ સંભળ થઈને આવો.”

દુર્યોધન બને શસ્ત્ર બુઢા પડ્યા.

*

*

*

*

મહાભારતના યુદ્ધનો સોળમો દિવસ હતો. એક સુદર રથમા બેસીને કર્ણ પાંડવોનો સહાર કરતો હતો. કૃપાચાર્ય, અન્વિત્યામા વગેરે કર્ણના પડખા બરાબર સાથ પતા હતા.

“શસ્ત્ર ! રથને બરાબર અર્જુનની સામે દ્યો. આજે સાજા મુખીમાં અર્જુન હતો ન હતો થઈ વગે.”

“દાસીના બેટા ! જકવાહ શા માટે કરે છે ? કાગ-

હાથી હવે મર્યો બાપુયો છે ? ક્યા સૂતપુત્ર એવો તું
અને ક્યા પૃથાનો દીકરો અર્જુન ! આજ સુધી તે ઘણી
બડાઈઓ હાકી, આજે હવે બડાઈથી ચાલે તેમ નથી ”
શશ્યે રથ હાકતા હાકતા આદ્યુધાન્ય

ઠક્ષ્ણ દીલો પડ્યો.

“ શશ્ય ! રથને આ બાણુ જરા તારવો તો ? ”

“ ત્યા આગળ તો ભીમ બિલો છે ”

“ કોણુ ભીમ છે ? હાવ એને જ અપાદામા લઉં. ”

“ રાધાના પુત્ર ! હજી ગઈ કાલે જ એકલા ઘટોત્કચે

આખા દૌરવસૈન્યને હચમચાવી મૂક્યું હતું તે બૂહી
ગયો ? તને પોતાને પણ તે વખતે તો ભો બારે થઈ પડી
એટલે છેવટે અમોઘશક્તિનો પ્રયોગ કરી તેના પ્રાણુ દેવા
પડ્યા તે બૂહી ગયો ? એ જ ઘટોત્કચનો બાપ આ ભીમ.
ભીમની સાથે લડવાનો આટલો બધો રસ છે તો દુશ્મનની
છાતીમાંથી ભીમ લોહી પીતો હતો ત્યારે આવવું
હતું ના ? ”

વળી ઠક્ષ્ણ દીલો પડ્યો.

“ અર્જુન ક્યા છે ? અર્જુન, અર્જુન ! ” મહારાજ

યુધિષ્ઠિર હાફલા હાફલા આવી પહોંચ્યા.

“ અર્જુન ! મહારાજ યુધિષ્ઠિર આવે છે ” શ્રી-

કૃષ્ણે ઠક્ષ્ણ.

“કેમ મહારાજ ! મને શા માટે બોલાવો છો ?”

“મારે આ યુદ્ધ નથી કરવું તું જાણે જ લડાઈ બધ કર હું તો પહેલેથી જ કહેતો હતો કે યુદ્ધ ન કરો પણ તું અને બીમ માન્યા નહિ.”

“પણ મહારાજ ! થયું છે શું તે તો કહો ? જરા શ્વાસ તો હેઠે મૂકો ? છે શું ?”

“આ હું મસ્તો મરતો બચ્યો છું કહ્યુંના જપાટા માથી બચવું કેટલું મુશ્કેલ છે જોની તો મને ખબર છે ! તું તારે શ્રીકૃષ્ણ રથ હાકે ને બેઠો બેઠો લડ્યા કર, બીમ ફાલે ત્યા રખડ્યા કરે, અને મારે બધું સોસવું મારે આવું યુદ્ધ નથી કરવું આવું રાજપાટ પણ મારે હરામ !”

ધીર જશીર સ્વરે શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા. “મહારાજ યુધિષ્ઠિર ! તમે જરા શાંત થાઓ. તમે વધારે બોલ્યો તો અર્જુનનું ઝંનૂન જાગશે અને નાહક અદર અદર કલેશ થશે તમે સુએથી ત બૂમા પધારો. પછી કહ્યું શું કરે છે તે અર્જુન જોઈ લેશે.”

“શ્રીકૃષ્ણ ! આટલું પણ તમે બોલો છે, અર્જુન તો બોલતો જ નથી મેં ના પાડી હતી કે યુદ્ધ નથી આવડતું પણ બેમાથી કોઈએ માન્યું નહિ, અને તેમા પાછી દ્રૌપદી કહે.”

“મહારાજ ! શાંત થાઓ અને ત બૂમા લાઓ.” શ્રીકૃષ્ણે સારથિને રથ ત બૂમાં લઈ જવાની સૂચના કરી.

અગ્રસેન નામનો એક સર્પ વર્ષો પહેલાં અર્જુને આશુચે ખાડવ વન સળગાવી મૂક્યું ત્યારે વખાનો માર્યો અગ્રસેન પોતાના સ્ત્રીછોકરાંને લઈને ત્યાંથી નાઠો, અને પાતાળમાં જઈને રહ્યો. અગ્રસેનને મહાભારત મહાયાના ખબર પડ્યા એટલે તેનું વેર જાગી યયું, અને એ વેરની તુષિ માટે તે કુરુક્ષેત્રમાં ભટકવા લાગ્યો.

કર્ણ અને અર્જુન સામસામા લડતા હતા. બંને કુશળ હોવાથી અને બંનેના કુશળ સારથિઓ સારથિના કામમાં તો શસ્ત્ર શ્રીકૃષ્ણને ટપ્પે મારે તેવા ગ્યના થોડા દેવતા અને શસ્ત્રો અજમાવતા એકબીજાના વધની આશા રાખતા કુતીના બંને દીકરાઓ રણસ આમમાં ચોશી રહ્યા હતા.

કર્ણ ધનુષ પર સર્પાકારનું એક બાણ દીધું. અગ્રસેન કર્ણના રથ પાસે ધૂધવાતો ધૂધવાતો રખડતો હતો. સર્પાકાર બાણ એકાદને તરત જ અગ્રસેન ઢલ્લાસમા આવી ગયો, અને કર્ણની નજર ન હતી તેવે વળતે પોતાના શરીરને તેણે બાણ સાથે બરાબર ગોઠવી દીધું. માત્ર શસ્ત્ર આ બાણતા હતી.

કર્ણ બરાબર ટટાર થયો. બાણ ધનુષ્ય પર ચડ્યું હતું. પલ્લછ ખેંચે એટલી જ વાર હતી. કર્ણના મનમાં હતું કે બે બરાબર અર્જુનના કપાળમાં બાણ વાગશે તો આ એક બાણ જ અર્જુનનો અંત આણશે.

“શસ્ત્ર ! સાવધાન હો; આ બાણ અર્જુનના પ્રાણ

લેશે, જોશે ”

“ કૃતરાજો જ આવી વાળી બોલી શકે છે પણ કર્ણ ! જે તારે અર્જુનના પ્રાણ જ લેવા હોય તો કપાળમાં તાકવાને બદલે અર્જુનના કંઠ પર નિશાન તાક. ”

“ મહારાજ ! કર્ણે એક વાર નિશાન લીધું તે લીધું. પછી તો મુઘ ફરે તો કર્ણનું નિશાન ફરે ”

બરાબર ટટ્ટાર થઈને કર્ણે બાણ છોડ્યું સામે અર્જુનનો રથ. અચ્ચેતેન તો આખાથે જીવનનું એર દાહમાં એકકું ઠગીને બાણ સાથે જડાયો હતો. કપારે અર્જુનના કપાળમાં હતું એ જ એની વાચના !

પણ અર્જુનના સારથિ શ્રીકૃષ્ણે આ સર્પને જોયો, તેના ખાડવ વનના વેગને પારખી લીધું અને એક ક્ષણમાં રથના ઘોડાઓને ગોઠવુભર એવા પાડી નાખ્યા કે રથ આખો ભેંમી ગયો, અને કર્ણનું બાણ અને તે બાણમાં બરાચેલો અચ્ચેતેન અર્જુનના કપાળને બદલે તેના મુઘટ ઉપાડી ફર જઈ પડ્યા.

“ કર્ણ, કર્ણ ! ”

કર્ણે ગથામી પાછળ જોયું “ કાણ છે એ ? ”

“ એ તો હું અચ્ચેતેન સર્પ છું ”

“ કેમ, મારું શું કામ છે ? ”

“ તમે અર્જુનને મારવા ઇચ્છો છો ? ”

“ એ તો સા કાઈ બાણે છે; તેનું તમારે શું ? ”

“ હું પણ અર્જુનનો કદો વેરી છું એટલે જ આવ્યો છું મને તમારા બાણ પર ફરીથી એક વાર ચડવા હો તો એ બાણે અર્જુન મર્યો સમજો. પહેલી વાર તમારી બૂલ થઈ છે માટે આ બીજી વાર ચડવા આવ્યો છું ”

“ પહેલી વાર તમે હતા ? તમે શી રીતે બાણમા ભરાઈ ગયા ? મને તો ખબર જ નથી શક્ય ! તમને ખબર હતી ? ”

“ મને ખબર હતી એટલે તો મેં કર્ણ કે કપાળનું નિશાન હોવાને બદલે ઠઠનું નિશાન લ્યો. પણ કર્ણનું અભિમાન કાઈ બોલ્યું છે ? ”

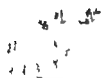
“ શક્ય ! મને જોનો જરાયે અફસોસ નથી ભાઈ અશ્વમેન ! તને બાણ પર બાધીને હું અર્જુનને છતવા માગતો નથી જોવા અધર્મથી વિજય મેળવવાની કર્ણને જરાયે ધમ્મજા નથી. ”

“ કર્ણ ! વિચારી બુઝો. મારા જેવો સર્પ આવી વિનંતિ કરવા આવે છે તેનો તમે અનાદાર કરો છે, પણ પાછળથી પસ્તાણુ પડશે. ”

“ તેની તમારે ફિફર નહિ. એ બધું હું જોઈ લઈશ. ”

કર્ણનો રથ આગળ ચાલી નીકળ્યો અને અશ્વમેન પોતાનાં વેરઝેર લઈને પાછો પાતાળમા પેઠા.

કર્ણ પડ્યો

“શૂન્ય ! આ ગ્યનુ પેડુ ગળે છે તે જરા બહાર કાઢો તો ?”

“એ કામ મારૂં નથી”

“બહે ! પૃથ્વી પોતે જ પેડુ ગળવા લાગે ત્યારે મારા વિના કેવલ કાઢે ?” કહી કર્ણ રથમાંથી હટી જતર્યો અને પેડુ બરાબર ઠીક કરી પાછો બેઠો. એટલામાં પેડુ ફરી ખાગુ થયું.

“શમ્ય ! હું નીચે જતરૂં છું”

કર્ણ ફરીથી જતર્યો અને પેડાને હાથમાં લીધું સામેથી અર્જુનનાં બાણો તો વરસ્યા જ કરતા હતાં.

“અર્જુન !” શ્રીકૃષ્ણે કર્ણ “તારા મારા ચલાવે રાખ. એક દણુ પણ હવે ગુમાવતો નહિ.”

પેડાને હાથે હતાં હતાં કર્ણ બોલ્યો. “પૃથ્વીના પુત્ર અર્જુન ! પૃથ્વી માટે પેડુ ગળે છે તેને હું કાઢુ ત્યાં સુધી જરા સળૂંર કરુ રથની નીચે જસો જતો પેડાને

બહાર ઠાડું અને તુ રથમા બેઠો બેઠો બાણોનો વરસાદ વરસાવે, એ યુદ્ધ ધર્મયુદ્ધ નથી ”

તરત જ શ્રીકૃષ્ણ ગાંધી બિડ્યા “કર્ણ ! ધર્મયુદ્ધની તારી હિમાયત સાબળીને મને હસવું આવે છે ! તારા પોતાના જીવનમા તે કયાયે ધર્મ પાળ્યો સાબરે છે ? પાડવોને લાક્ષાગૃહમા સળગાવી દેવાની સલાહ આપી તે દિવસે આ ધર્મનો વિચાર કયા ગયો હતો ? કૌરવોની સલામા દ્રૌપદીને ખેચી આણી ત્યારે ‘તું હવે પાડવોનો ત્યાગ કરી બીજા ધણી શોધી લે.’ એવું કહેનાર કર્ણનો ધર્મ કયા ગયો હતો ? પાડવો વનવાસમા હતા ત્યારે તેમને હેરાન કરવાની યુક્તિઓ શોધનાર કર્ણનો ધર્મ કયા ગયો હતો ? હજી કાલ સવારે જ ખીલતા ફૂલ જેવા અભિમન્યુને એકલો બેઠો ને છ છ મોટા અતિરથીઓ તેના પર તૂટી પડ્યા તે વખતે કર્ણનો ધર્મ કયા ગયો હતો ? અર્જુન ! ખોટો ધર્મશીર ન થા અને કર્ણનો વધ કર.”

કર્ણ તો પૈડું સમુ દરીને રથમા બેને ત્યા પૈડું પાછું એવું એ ! તેના પર અર્જુનના બાણો તો આવ્યે જ ન્તા હતા. તે ઘડીક રથમા બેઠો, અદન અને ધૂપાદિથી શેલ જેની પૂજા કરતો એવું પશુરામનું શ્રદ્ધાસ્ત્ર તેણે કાઢ્યું પણ તેને મૂકવાની વિદ્યા તેને દેવેથી સરી પડી ! હાથમા અસ્ત્ર લઈને વળી તે કિતર્યો અને વળી પૈડું હાથે ધમ્મું

“અર્જુન ! સખર, જગ તો દત્રિયધર્મનો વિચાર

કર । ”

કર્ણ પેઠા પાસે જડાઈ ગયો. એક હાથમા પેડું અને એકમા ખાલી બચ્ચ. જરીઁ આખુ-વાંધાઈ ગયું તેની આંખે અધારાં આવવા લાગ્યા; તેની સન્મુખ પગડુ ચામ અને તેનો આઘમ ખડા થયા; મૃત્યુ સમીપ આવતુ જણાયુ; આખુયે મેઢાન શૂન્ય જેવુ લાગ્યુ

“ શત્ય, શત્ય । ”

“ કેમ, કર્ણ ? ”

“ મહારાજ દુર્યોધન કમાઈ દેખાય છે ? ”

“ જણાતા નથી કેમ, શુ ડામ છે ? ”

“ આ હું તો બાદ્યો. જેના પર વિશ્વાસ રાખીને તેણે આ મહાયુદ્ધ શરૂ કર્યું તે કર્ણ બાદ્યો. મહારાજને માગ અંતિમ નમન કહેતો. દુર્યોધનની મૈત્રીનો હુ કયો અદલો વાળી નથી શક્યો એ માટે એ અને માફ કરે ”

“ બીજુ કંઈ કહેવુ છે ? ” શત્યે પૂછ્યુ

“ હા, એક વાત કહેવી છે. અત્યારે મારી સન્મુખ મૃત્યુ આવીને ઊભુ છે ત્યારે હવે અને દેખાય છે કે આ યુદ્ધના કાફા નકામા છે. આ મારી સન્મુખ હું ચોગેશ્વર ક્ષીરપ્લુને દેખુ છું તેની જ આ બધી બાજ છે, એ વાત અને આજે સમજાય છે. જીપ્સ કહેતા હતા ત્યારે તો હું પણ તેમની ગરકરી કળતો હતો. દુર્યોધનને કહેતો કે આ પૃથ્વી કોઈની નથી, નથી તમારી કે નથી યુધિષ્ઠિરની. હું બ્યારે મરુ છું, દુર્યોધન કાલે મરશે, યુધિ-

ધિરનો પરમ દિવસ વારો. આ અઢાર અક્ષૌહિણી સેના
સ્મતના પૂતળાની માફક પૃથ્વી પર સૂવાની કાળને જ
આ ગમે છે કાઈ આને અટકાવી શક્યુ નથી અને શક્ત
પણ નહિ. શ્રીકૃષ્ણ ! તમને સાધાગ નમન કરું છું અર્જુન !
બાણો છોડ. તારા હાથનું મોત તો વીરને જ મળે. ”

એક હાથમા રથનું પેડું અને એક હાથમા પરશુ-
રામની વિધાનુ ખોખુ ! સૂર્યનો પુત્ર, રાધાનો પુત્ર, દુર્યો-
ધનનો પરમ મિત્ર ઠર્ણ પૃથ્વી પર પોલ્યો ને તરત જ
સૂર્યનારાયણે પૃથ્વી પર અધકાર ફેલાવી દીધો.

નિવાપાંજલિ

મેહાભારત યુદ્ધ પૂરું થયું અઢાર અશ્વિનિયોગો કૃત્યર-
વાણ નીકળી ગયો. લાખો સૈન્યોને વૈધવ્ય આવ્યું; લાખો
બાળકો નબાપા થઈ રહ્યા. ચોક્કસ નહીંઓનો તો પાર
જ ન રહ્યો. દોરવો તમામ પૃથ્વી પર સૂતા પાછળ રહ્યા
પાચ પાટવો, શ્રીકૃષ્ણ, કૃતરાષ્ટ્ર અને ગાંધારીકુલી.

સુદને અતે મૃત્યુ પામેલા તમામ બધુઓને અર્ધ-
પ્રહાન કરવા માટે યુધિષ્ઠિર જમનાને કહી ગયા. કુલીમાતા
સાથે હતાં યુધિષ્ઠિર પોતાના આખાં કુળના વીરોનાં
નામ સંભારી સંભારીને જળનો અર્ધ આપતા હતા.

“યુધિષ્ઠિર ! બધાને અર્ધ આપી દીધા ?”

“હા માતા ! તમામને.”

“તોયે એક અર્ધ રહી ગયો.”

“નામ સંભારો તો સાબર.”

દીકરો. ”

“ ના ભાઈ ! ના. કહ્યું તો કુતીનો દીકરો. ”

“ માતા ! તમે શું બોલો છો ? ”

“ હું ઠીક બોલું છું અર્જુનજેવો મારો, એવો જ કહ્યું પણ મારો. ”

“ કુતી, કુતી ! તમે સત્યાનાશ વાળ્યું ! કહ્યું મારો મોટો ભાઈ છે એમ પહેલેથી જણાવ્યું હોત તો આ દિવસ ન આવત એને મારો મોટોભાઈ ગણત ને અમે બધા એની આજ્ઞામા રહેત. કુતી ! તમે ભૂડું કહ્યું. ”

“ યુધિષ્ઠિર ! શોક ન કર જે થવાનું હતું તે વ્યય કાળને એમ જ ગમતું હશે. કહ્યુંને અર્ધઅધાન કરી લે. ચાલ, ચાલ જે આ બધી કૌસવત્રીઓ કઠળાટ કરતી ચાલી આવે છે ”

યુધિષ્ઠિરે કહ્યુંને અર્ધ આપ્યો.

પ્રવાસો અને સાહસકથાઓ

કૈલાસ માનસ સરોવર દર્શન (ત્રિભુભાર્જ)	• ૧૦૦
ચાર પ્રવાસો (રામભાર્જ પાઠક)	• ૧૦૦
સાગરસંગ્રહ (મુળચક્ર બટ)	• ૧૦૦
માહસિંહાની સૃષ્ટિ ()	૧-૪-૬
પાતાળપ્રવેશ ()	• ૧૦૦
ગંધકુ રોળી ખડ ૧-૨ (ત્રિભુભાર્જ) દરેકના	૦-૬-૦
ખગનાની સોપના (મુળચક્ર બટ)	તૈયાર થાયા
ધૂમકેતુની સફર ()	
મદલોકમા ()	

ઇતિહાસ, અર્થગાત્ર અને ભૂગોળ

આખલા દરનો ઇતિહાસ (નાનાભાર્જ)	૦-૬-૦
આખલા આર્થિક પ્રભો (ભારતગંગ)	૦-૫-૦
આર્થિક ભૂગોળ (૪૫ નકશા) (")	૧-૪-૦

ચિત્રકલા

• ગરેબા ૧૦x૧૨ ઇંચની સાઈમ્લિ પદર ત્રિંગી
ચિત્રોનું આકર્ષક (ચિત્રકાર સોમાલાલ શાહ) ૨-૮-૦

નાટકો ઠાળો

વંચો (સચિત્ર નાટક) (કૃષ્ણલાલ મીશરાણી)	• ૧૦૦
બપો બેદ (એકાંકી નાટક) (દરભાર્જ)	• ૧-૧-૧
નીલપંખી (સચિત્ર નાટક) દિલીપ શાહી	• ૧૪૦
જાગોનો બેલી રાજ ૧ (નાટક) (ચૌરીચક્ર ચાતુર્વેદી)	૦-૫-૦
જાગોનો બોમલ (")	૦-૫-૦
રશ્મિ (રાજગોપલ સચિત્ર) (કૃષ્ણલાલ મીશરાણી)	૧-૪-૦

જીવનચરિતો

જામવાન જુદું	(ગિજુભાઈ)	૦-૩-૦
અશો જરથુષ્ટ્ર	(પ્રો. તારાપોરવાળા)	૦-૩-૦
દક્ષરત મોહનમદ પયુગમ્મર (સ)	(નાનાભાઈ)	૦-૩-૦

ધર્મશિક્ષણ

હિંદુધર્મનીઆખ્યાયિકાઓ ૧-૨	(નાનાભાઈ)	દરેકના ૦-૮-૦
શરણ્યા પંચી	(નાનાભાઈ)	૦-૬-૦
ધર્મોત્તમાઓના ચરિતો	(ગિજુભાઈ)	૦-૮-૦
આસ રામાયણ	(લીલાવતીબેન)	૦ ૧૦ ૦
જાતક કથાઓ	(દરભાઈ)	૦-૮-૦
શાંત પંજોમા	(ગિજુભાઈ)	૦-૬-૦
પ્રાસંગિક મનન	(ગિજુભાઈ)	૦-૮-૦

મહાભારતના પાત્રો લેખક શ્રી નાનાભાઈ

૧ સુતપુત્ર કર્ણ	૦-૩-૦	૭ કુતી-આધારી	૦-૫-૦
૨ પાંચાલી	૦-૪-૦	૮ દ્રોણ-અશ્વત્થામા	૦-૫-૦
૩ દુર્યોધન	૦-૩-૦	૯ ભીષ્મ	૦-૪-૦
૪ બીમસેન	૦-૪-૦	૧૦ ધૃતરાષ્ટ્ર	૦-૨-૬
૫ અર્જુન	૦-૭-૦	૧૧ શ્રીકૃષ્ણ	૦-૬-૦
૬ યુધિષ્ઠિર	૦-૪-૬	૧૨ મહાભારત કથા	૧-૦-૦

રામાયણના પાત્રો લેખક શ્રી નાનાભાઈ

૧ સીતા	૦-૪-૦	૪ વાગત-લક્ષ્મણ	
૨ રાવણ	૦-૭-૦	૫ કૌશલ-મંદોદરી	
૩ હનુમાન-વિશ્વીજી		૬ ગમચદ	

આ ગ્રામ્ય માળા ગાટે ૨-૮-૦ અનામત મૂલ્યનાના છે

ઘાલકોની વિચિત્રતા માટે પ્રજાવો.

બાલસાહિત્ય

શ્રી ગિજુભાર્ગના સંપાદન કરેલા—

બાળવાર્તા ભાગ ૧ થી ૫ પાંચે ભાગના ૧-૧૦૦
બાળ લોકગીત સંગ્રહ ભાગ ૧-૨ બંનેના ૦-૬-૦

શ્રી ગિજુભાર્ગ અને શ્રી તારાચેનના સંપાદન કરેલાં—
બાલસાહિત્ય માળા ૮૦ પુસ્તકો (નવી જારત્તિ) ૬-૪-૦
બાલસાહિત્ય શુદ્ધ ૨૫ પુસ્તકો ૦-૮-૦

મુસપનાં પાત્રો-મધેશ (સચિત્ર) ગિજુભાર્ગ ૦-૫-૦
બાપુજીની અને બીજી વાતો (સચિત્ર)

શ્રી કપિલાબેન ઠાકોર ૦ ૧૦ ૦
સૌ કેનાં પરાક્રમે (રમેશભાર્ગ વારંખાન) ૦-૩-૦
પીળા પલાશ (ત્રણ સચિત્ર નાટકો, શ્રીધરાજી) ૦-૭-૦

શ્રી ગિજુભાર્ગના સંપાદનવાળા નીચે નવું માળા શરૂ કર્યું—
બાલસાહિત્ય વારંખા ૧૦૮ પુસ્તકો

૧ આશ્રમવૃગો ગિજુભાર્ગ ૦-૫-૦

૨ બલુવું ભેટિયે શકર શાહ ૦-૫-૦

૩ મોળા ચર્મશુ ત્યારે બચવીવાલ બોલા ૦-૫-૦

બીજા તૈયાર થાય છે વારંખાન છુટ્ટ સચિત્ર મગતો.

આ માળા માટે રૂ. ૧૦) અનામત મૂકવાના છે

સચાલક શ્રીદસિલામૂર્તિ પ્રકાશનમંદિર બાવનમર

